

X/3,5b

Inštitut za geografijo Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani

Raziskovalni projekt

"Temelji razvoja agrošivilstva v Severovzhodni Sloveniji za obdobje 1978 - 2000"

Subprojekt:

PREBIVALSTVO IN ZAPOSLENOST - I.faza

Elaborat pripravili:
dr.Vladimir Klemenčič
Rado Genorio
Tatjana Zakotnik

Direktor:
dr.Vladimir Klemenčič
red.univ.profesor

Ljubljana, 1980

K A Z A L O

Uvod.....	str. 1
Metodologija dela.....	str. 5
Razvoj prebivalstva Severovzhodne Slovenije v primerjavi s SR Slovenijo.....	str.8
Naravna in mehanska rast prebivalstva.....	str.12
Projekcija prebivalstva v Severovzhodni Sloveniji za leto 1985 in 1990.....	str.15
Starostna struktura prebivalstva.....	str.18
Socialno-ekonomska struktura gospodinjstev.....	str.21
Demografska analiza sedmih katastrskih občin v SV Sloveniji.....	str.27
Viri.....	str.44

PREBIVALSTVO IN ZAPOSLENOST

Uvod

V vsem obdobju po drugi svetovni vojni lahko v Srednji Evropi sledimo takim potezam demografskih procesov, ki se jih znanosti, ki se ukvarjajo s prebivalstvom, pred štiridesetimi leti sploh niso mogle predstavljati. Še pred dvema desetletji smo verovali prognozam, ki so napovedovale razvoj prebivalstva za dve ali več desetletji. Preverjanje napovedi za demografske procese v letu 1980, ki so bile izdelane pred dvajsetimi leti, so se izkazale kot neuresničene. Moderna znanost o prebivalstvu prihaja vse bolj do zaključka, da je mogoče vnaprej napovedovati razvoj prebivalstva največ za eno desetletje. Prav pri razvoju prebivalstva se pojavljajo dejavniki, ki jih vnaprej težko predvidimo.

V Srednji in Zahodni Evropi je kot posledica industrializacije prišlo do takega upadanja naravne rasti prebivalstva, da je še ogroženo gospodarstvo, predvsem pa poljedelska izraba zemlje na obsežnih območjih, ki so še pred dobrim desetletjem izkazovala normalno demografsko rast prebivalstva. Vprašanje opuščanja kmetijske proizvodnje na obsežnih sklenjenih kmetijskih območjih, ki so običajno na reliefno razgibanem gričevnatem svetu s slabšo kmetijsko zemljo, postaja skoraj v vseh deželah Srednje in Zahodne Evrope vsakdanji pojav. Moderni kmetijski proizvajalci silijo kmetijsko proizvodnjo v ravninski svet. V kolikor pa ostajajo kmetovalci na gričevnatem ali hribovitem svetu, kot npr. v evropskem alpskem prostoru, vztrajajo pri kmetijstvu le na razvijanju kmetijske proizvodnje kot dopolnilne gospodarske dejavnosti.

Prav gotovo predstavljata pri razvoju kmetijstva odnosno agroživilske proizvodnje v Severovzhodni Sloveniji razvoj in struktura prebivalstva enega od pomembnih dejavnikov. Iz analiz prebivalstva na nivoju občin ali na nekaterih primerih izbranih naselij bomo videli, da nimamo opraviti s vzpodbudnimi procesi pri razvoju prebivalstva.

Severovzhodna Slovenija je ena od tistih območij Slovenije, pri katerem smo še do nedavnega računali z velikimi viškimi delovne sile ter z ugodno demografsko strukturo. Uvrščali smo jo med agrarno prenaseljena območja z maksimalno izkoriščenostjo kmetijske zemlje. Vse do zadnjih dveh desetletij je razdajala delovno silo v najrazličnejše smeri, v izseljenstvo, na začasno delo v tujino ter v druga območja Slovenije. Del viškov delovne sile je našel zaposlitev v Mariboru, šele v zadnjem času pa najde delovna mesta še nedavno aktivno zaposlena agrarna delovna sila tudi v manjših zaposlitvenih krajih kot so Slovenska Bistrica, Ptuj, Lendava in Murska Sobota, kakor tudi v drugih novonastalih industrijskih krajih na periferiji manj razvitih območij. Oddajanje kmečke delovne sile v vseh letih po drugi svetovni vojni v druga področja Slovenije in v inozemstvo je pustilo v sedanji strukturi in tendencah razvoja prebivalstva v Severovzhodni Sloveniji take posledice, ki jih pri programiranju agroživilstva ne bomo mogli prezreti. Negativne posledice takega razvoja prebivalstva se ne kažejo samo v različnih elementih strukture prebivalstva, temveč se še odražajo tudi v slabi izkoriščenosti kmetijske zemlje, v razredčeni poselitvi prostora ter staranju prebivalstva, in seveda, kar je še najpomembnejše, kažejo se tudi v odmiranju aktivnega kmečkega prebivalstva.

V Severovzhodni Sloveniji lahko govorimo o deagrarnizaciji, ki je prisotna sicer v vsej Sloveniji, vendar je bila tod vse do zadnjega desetletja počasnejša kot v ostalih delih Slovenije. Deagrarnizacija se kaže v najrazličnejših potezah, v postopnem opuščanju izrabe kmetijske zemlje, ki poteka tako, da posamezni kmetje opuščajo najprej tisti del kmetijske zemlje, ki je oddaljen od kmečkega doma, nato pa postopoma opuščajo ali ekstenzivneje obdelujejo tudi zemljo bližje kmečkemu domu. Procesu opuščanja kmetijske zemlje so v ozki povezanosti s spreminjanjem strukture kmečkih gospodinjstev, preslojevanjem kmečkega prebivalstva v nekmečke poklice in s izseljevanjem kmečkega prebivalstva v gospodarsko razvitejša območja. Nekdanje kmečko gospodinjstvo ima vse manj družinskih članov. Mlajši člani kmečkih gospodinjstev prehajajo v nekmečke poklice, kar privede do oblikovanja delavskokmečkih

gospodinjstev. Kot bomo videli iz podrobnih analiz, imajo kmečka gospodinjstva vseslabšo strukturo kmečke delovne sile. Vse več je kmečkih gospodinjstev z ostarelimi člani, vse manj pa je tudi otrok in kmečkih žena v fertilni dobi. Posledice tega so silno hitro nasedovanje števila aktivne kmečke delovne sile ter vse večje število kmetij, ki nimajo naslednika - kmečkega gospodarja. Pri nas je do nedavnega prevladovala teza, da so delavskokmečka gospodinjstva perspektivna za nadaljnji razvoj kmetijstva. Raziskave po sondah so pokazale zelo različne rezultate glede pozitivne vloge delavskokmečkih gospodinjstev v kmetijski proizvodnji. Dosedanje raziskave funkcije delavskokmečkih gospodinjstev so pokazale, da so le-ta prehodna oblika, na katero je navezana intenzivna in popolna izraba zemlje vse dotlej, dokler dohodki zaposlenih članov izven kmetijstva ne dosežejo tiste ravni, ki je potrebna družinam nekmečkih gospodinjstev v urbanizirani družbi. Različna stopnja intenzivnosti kmetijskega gospodarjenja delavskokmečkih gospodinjstev ni nič drugega kot odraz stopnje odvisnosti delavskokmečkih gospodinjstev od zemlje kot dodatnega vira dohodkov, potrebnih za preživljanje družine. Zaradi relativne nerazvitosti Severovzhodne Slovenije ter relativno nizkih dohodkov nekvalificirane delovne sile, zaposlene izven kmetijstva (članov delavskokmečkih gospodinjstev), je na ravninskih delih, od koder je dostop delovne sile z vasi v zaposlitvene kraje relativno ugoden, kmetijska zemlja še sorazmerno dobro izkoriščena. Vzrok temu moramo iskati tudi v razporeditvi delovnega časa. Delo izven doma od zgodnjih jutranjih do zgodnjih popoldanskih ur omogoča članom kmečkih gospodinjstev tudi delo na kmetiji. Vse manjša odvisnost delavskokmečkih gospodinjstev od dela na zemlji ter spreminjanje delovnega časa lahko čez noč spremenita odnos lastnikov zemlje delavskokmečkih gospodinjstev do izrabe kmetijske zemlje. Podrobne analize demografskega razvoja, izrabe kmetijske zemlje, spreminjanja števila živine po nekaterih naseljih, so pokazale, da je vendarle od vseh dejavnikov kmetijskega gospodarstva v najnovejšem času odločilna socialna in ekonomska struktura lastnikov zemlje. Spreminjanje te strukture, ki smo jo ugotovili za posamezna naselja, se močno odraža v globalnih potezah strukture prebivalstva na nivoju občin,

v mehanični in prirodni rasti prebivalstva, v starostni strukturi in strukturi prebivalstva po sektorjih zaposlitve, v primarnem, sekundarnem, terciarnem in kvartarnem sektorju, posebej pa še v hitrem upadanju deleža kmečkega prebivalstva. Naše analize razvoja prebivalstva po navedenih demografskih elementih po občinah so le sinteza dveh ali treh nasprotujočih se tendenc demografskega razvoja. Na eni strani predstavljajo sintezo območij s koncentracijo prebivalstva, na drugi pa območij praznjenja prebivalstva. Tako kot so elementi strukture prebivalstva po posameznih občinah rezultat dveh neenakih komponent, moramo z veliko previdnostjo jemati tudi prognoze prebivalstva do leta 1890 ali 2000. Menimo, da bi morali ob vsakem projektu sproti pripravljati prognoze, naj si bo to za oblikovanje kmetijskih obratov ali agroživilske industrije, da ne bi kasneje prišlo do težav z delovno silo. Naše analize demografskega razvoja po posameznih elementih in prognoze nam lahko služijo le za grobo orientacijo. Iz analiz posameznih elementov demografske strukture in demografskega razvoja bomo videli, da je vprašljiva tudi kvaliteta delovne sile po izobrazbi in starosti. Analize prebivalstva po nekaterih naseljih nam kažejo v celotnem razvoju zelo negativno podobo stanja mlajšega aktivnega kmečkega prebivalstva, za nekatera naselja pa nam kažejo celo katastrofalno podobo.

Analize zaposlenosti prebivalstva nam prikazujejo dejansko stanje, služijo pa nam lahko kot izhodišče za nadaljnji razvoj prebivalstva. V mnogih deželah po svetu so že načrtno preuredili mrežo kmečkih naselij. Pri nas pa je mreža kmečkih naselij podvržena bolj stihijskemu kot planskemu razvoju, kar naravnost pogojuje neustrezne procese pri deagrarizaciji. Menimo, da bo preusmerjanje kmetijstva v Severovzhodni Sloveniji terjalo planiranje demografskih procesov, predvsem pa poizkus načrtno prerazporeditve prebivalstva. V Severovzhodni Sloveniji obstaja še mnogo območij, ki imajo manj kot 30 prebivalcev na km². Te števile pa predstavlja že tisto kritično mejo, ko prebivalstvo po vaseh ne more več vzdrževati tehnične in socialne infrastrukture. Upad gostote pod 30 prebivalcev na km² pomeni nov sunek za razseljevanje preostalega mlajšega prebivalstva ter s tem še večje redčenje in staranje preostalega kmečkega prebivalstva.

Metodologija dela

Demografsko dinamiko v Severovzhodni Sloveniji smo spremljali na različnih nivojih:

- po katastrskih občinah oz. naseljih kot najmanjših enotah,
- po občinah in
- po regijah.

Na osnovi kvantitativne in kvalitativne analize demografskega razvoja smo ugotavljali trende v dosedanjem razvoju prebivalstva ter regionalne razlike v tem razvoju, hkrati pa nakazali perspektive gibanja v naslednjem srednjeročnem obdobju. Tudi po tej poti je bila posredno ugotovljena različna stopnja regionalnega razvoja. Populacijski trendi so pač podlega za razumevanje ostalih tendenc razvoja v pokrajini, s katerimi so v tesni soodvisnosti. Med te sodi vsekakor nadaljni razvoj kmetijskega gospodarstva. Da bi populacijsko problematiko kar najbolje navezali na razvojne smeri agroživilskega kompleksa, je bila dodatno analizirana še socialno-ekonomska struktura prebivalstva ter njene razvojne poteze.

Celotna analiza je zasnovana na ~~nov~~novestih statističnih podatkih in primerjavi le-tih s podatki preteklih uradnih popisov prebivalstva ter gospodinjstev. Izbor teh podatkov, zlasti ~~nov~~novestih (v ta namen smo izvedli tudi ankete po posameznih naseljih) nam v različnih korelacijskih zvezah osvetljuje gibanja na različnih teritorialnih nivojih. Raziskava je bila zasnovana tako, da bodo zbrani podatki in spoznanja služili pri opredelitvi različnih modelov razvoja in za planiranje nadaljnjega razvoja. Ob tem smo stalno primerjali Severovzhodno Slovenijo s celotno populacijsko in socialno-ekonomsko dinamiko, ki velja v povprečju za celoten slovenski prostor. To nam omogoča natančno opredelitev mesta Severovzhodne Slovenije v populacijskem razvoju kot osnova za nadaljne planiranje takih dejavnosti v prostoru oz. v okviru agroživilskega kompleksa, ki bodo bistveno spremenile neustrezne dosedanje razvojne tendence predvsem v gričevnatem terciarnem gričevju v obsejnih območjih, kjer je dosedanji razvoj spremljala depopulacija prebivalstva, industrializacija in urbanizacija pa sta le skromno učinkovali na razvoj pokrajine.

Pri analizi dejavnikov, ki vplivajo na prebivalstvo in njegovo delovanje v prostoru bodo posebej opredeljeni tudi nekateri drugi elementi regionalnega razvoja kot: prisotnost zaposlenega prebivalstva v družbenem sektorju dejavnosti, obrtne dejavnosti, infrastrukturna opremljenost, prisotnost nekaterih kvartarnih in terciarnih dejavnosti. Vendar so ti elementi predvideni za drugo fazo raziskave, ko bo podana tudi zaključna sinteza.

V predstoječi fazi smo se osredotočili predvsem na populacijske trende in ugotavljanje socialno-ekonomske strukture gospodinjstev ter razvojne perspektive. Preko omenjenih spoznanj bodo v zaključni sintezi pri drugi fazi natančno opredeljena območja glede na različno stopnjo regionalnega razvoja na:

- območja nazadovanja,
- območja stagnacije in
- območja napredovanja.

1. Območja nazadovanja so značilna po sledečih elementih oz. po stopnji razvoja posameznega elementa:

- stalno nazadovanje števila prebivalstva (indeks 95,0 in manj) zaradi nizke naravne rasti prebivalstva in negativnega migracijskega salda. V ekstremnih primerih se bomo soočili z območji, ki so v fazi odmiranja prebivalstva in pokrajine.
- nadpovprečno visok delež starega prebivalstva in kmečkega prebivalstva
- nizka stopnja vključevanja prebivalstva v tokove dnevne migracije zaradi zaposlovanja v družbenem sektorju dejavnosti,
- odsotnost obrtnih dejavnosti,
- slaba infrastrukturna opremljenost (ni asfaltiranih cest, telefonskih priključkov, itd.)
- odsotnost kvartarnih in drugih za socialno-ekonomski razvoj spremljajočih dejavnosti.

2. Območja stagnacije:

- v demografskem razvoju izkazujejo rahlo rast ali padec števila prebivalstva (indeks 95,1 - 105,0),

- indeks staranja prebivalstva se giblje med 50,1 - 100,0; delež kmečkega prebivalstva pade pod 40%,
- v tokove dnevne migracije delovne sile se vključuje prebivalstvo obeh spolov in vseh starostnih kategorij, vendar je delež zaposlenih v starostni skupini 35 do 50 let in v starostni skupini nad 50 let še relativno nizek,
- infrastrukturna opremljenost območij je nekoliko boljše in se še pojavljajo asfaltirane ceste; nekatera naselja pa imajo tudi telefonske priključke,
- prebivalstvo se vključuje v kulturne, športne in druge dejavnosti v bližnjih lokalnih središčih,
- pojavljajo se še posamezne centralne funkcije najnižje stopnje: trgovina z živili, gostilna, pošta, odkupna postaja za poljedelske oz. živinorejske proizvode, skladišča kmetijskih zadrug, itd.

5. Območja napredovanja-rasti

- izkazujejo stalen porast števila prebivalstva (indeks preko 105,0),
- indeks staranja je manjši od 50; delež kmečkega prebivalstva lahko pade tudi pod 10%
- v tokove dnevne migracije je vključena delovna sila obeh spolov in vseh starostnih kategorij več ali manj enako,
- relativno dobro je razvita materialna in socialna infrastruktura.

Za tako opredelitev smo se odločili po podrobni analizi demografskega razvoja v korelacijski povezanosti z ostalimi elementi družbeno-ekonomskega razvoja. Regionalizacija na taki osnovi je in glede na omenjene tipe je zasnovana procesološko in daje vpogled v različne odnose delovanja človeka v prostoru in času v preteklosti in sedanjosti. Z metodološko zasnovano ter teoretsko opredelitvijo teh glavnih tipov smo opredelili elemente zaviranja in pospeševanje razvoja v sedanjosti, hkrati pa posredno odkrili tudi tiste zaviralne elemente razvoja iz preteklosti, ki so se zakoreninili v prostoru in zavirajo sedanjí razvoj. (zemljiška struktura, Mura kot tradicionalna pregrada za boljše zaraščanje

Pomurja v enoten družbeno-ekonomski prostor).

V prvi fazi bodo predstavljeni predvsem demografski elementi razvoja oz. tisti, ki so jih pri teoretski opredelitvi tipov razvoja obravnavali pod prvo in drugo alineo.

Razvoj prebivalstva Severovzhodne Slovenije v primerjavi s SR Slovenijo

Že dokaj površen pregled rezultatov dosedanjih raziskav razvoja prebivalstva, socialno-ekonomske in regionalne preobrazbe naselij ter podeželja Severovzhodne Slovenije je pokazal, da SV Slovenija zaostaja v razvoju za razvitejšimi deli Slovenije. Posledice zaostajanja gospodarskega razvoja, tako v kmetijstvu kot v drugih neagrarnih gospodarskih in negospodarskih dejavnostih, se danes odražajo v skoraj vseh komponentah družbeno-ekonomskega razvoja. Neugodnosti se še posebej kažejo tudi v deformacijah demografskega razvoja, v neustrezni demografski strukturi prebivalstva ter načini poselitve.

Severovzhodna Slovenija je imela leta 1978 po podatkih Zavoda za statistiko SR Slovenije 452.886 prebivalcev ali 24,3% slovenskega prebivalstva (glej tabelo 1). V primerjavi z uradnim popisom prebivalstva leta 1961 in leta 1971 iskazuje delež prebivalstva tega območja tendenco upadanja; prav v zadnjem desetletju je padel pod četrtno. Prebivalstvo Slovenije po številu hitreje narašča kot prebivalstvo Severovzhodne Slovenije. Permanentno odseljevanje mladega prebivalstva je pustilo za seboj deformacije v demografskem razvoju:

- v rodnosti,
- v ostarevanju (tudi višja stopnja umrljivosti),
- v poselitvi (nekatera območja so se zaradi izseljevanja in naravnega odairanja že čisto izpraznila).

Vzroke temu globalnemu zaostajanju gre iskati v stopnji razvoja gospodarskih in negospodarskih dejavnosti, slabši infrastrukturni opremljenosti, nezadovoljivi opremljenosti območij z oskrbnimi funkcijami, ki je zaostajala za razvitejšimi deli Slovenije. Ker

je bila v te tokove vključena predvsem mlada delovna sila, so demografske značilnosti prebivalstva po višji stopnji reprodukcije očitno močno zmanjšane.

Tabela 1:

Delež prebivalstva Severovzhodne Slovenije v SR Sloveniji, 1961, 1971 in ~~1978~~ 1981

Število prebivalstva

Leto	SRS	SV Slovenija	%
1961	1.591.527	410.688	25,8
1971	1.727.137	435.048	25,1
1978	1.862.621	452.836	24,3
1981	1.884.047	448.169	23,8

Tudi večje priseljevanje v Maribor oz. na teritorij njene občine v zadnjih nekaj letih ni moglo vplivati na večjo dejansko rast prebivalstva do take mere, da bi se delež prebivalstva Severovzhodne Slovenije v celoti ne zmanjševal. Morda je to deloma uspelo le Podravske (Mariborske) regiji, ki se le nekako izenačuje s trendi v Sloveniji, medtem ko Pomurje močno zaostaja.

V Severovzhodni Sloveniji je v obdobju 1961-1978 število prebivalstva naraslo za ~~15,1~~^{9,1}%, v SR Sloveniji pa za ~~17,0~~^{18,4}%. Medtem ko je Mariborska regija še izkazovala neko zmerno rast (~~13,4~~^{12,4}%), pa je v Pomurju v obravnavanem obdobju število prebivalstva naraslo le za ~~3,4~~^{1,9}%. (glej tabela 2). Večje razlike v rasti prebivalstva se pojavljajo v zadnjih letih; v obdobju 1961-1971 je npr. Mariborska regija manj zaostajala v stopnji rasti za rastjo prebivalstva Slovenije kot v obdobju 1971-1978. ¹⁹⁸¹

Med posameznimi občinami izkazuje tudi v zadnjem obdobju (1971-79) samo občina Maribor močnejšo rast v številu prebivalstva, medtem ko sodijo občine M.Sobota, Ljutomer, Ptuj, Slovenska Bistrica v skupino, ki izkazuje rahel porast; občini Lenart in Ormož pa tudi v tem obdobju izkazujeta padanje števila prebivalstva. V obdobju ^{8,1}

1961-1971 pa je bila v skupini sledajih tudi občina Lendava. Ker se je izseljevanje v tujino v sedemdesetih letih zmanjšalo, nazadovanje števila v Lendavi v tem zadnjem obdobju ni doseglo tiste stopnje v obdobju med uradnim popisom prebivalstva. (1961-1971) Demografski proces pa je šel tudi v primeru občine Orsož v pozitivnejšo smer; upadanje v zadnjem obdobju ni več tako očitno kot v obdobju 1961-1971, ko je stihijski demografski razvoj kot posledica neustreznega regionalnega razvoja povzročal velike izgube prebivalstva.

V primerjavi z razvojem prebivalstva BR Slovenije, ki v zadnjih letih le izkazuje neko normalno ^{unirjeno} rast, je razvoj prebivalstva v večini občin SV Slovenije daleč za republiškim povprečjem. Na bodočo rast bo vsekakor še naprej vplivala prostorska razvrstitev krajev zaposlitve, rast ter struktura delovnih mest, prometna povezanost s kraji zaposlitve, razvoj kmetijstva itd.

Šele v zadnjih dveh desetletjih se je začelo razvijati, poleg Maribora, še nekaj drugih zaposlitvenih središč kot: M. Sobota, Ptuj s Kidričevim, Slovenska Bistrica. V zadnjem desetletju pa pridobivajo ed občinski središč na pomenu še: G. Radgona, Ljutomer, Lenart, Orsož in Lendava. Gravitacijska zaledja posameznih centrov se stalno širijo, vendar še vedno premalo, da bi nastala ravnotežna situacija glede na število preslojenega prebivalstva, ki se je zaradi tega moralo izseljevati. Deloma se ta razvoj pokriva le v občini Maribor.

Podatki, interpretirani na nivoju katastrskih občin ali posameznih naselij nam tudi v razvoju pokažejo čisto drugačno podobo, ki jo pač občinske meje v precejšni meri zabrišejo. Tudi v Severovzhodni Sloveniji (~~glej karto 1 in karto 2~~) se se zaradi specifičnega demografskega razvoja izoblikovala območja močnejše rasti, stagnacije in nazadovanja prebivalstva. Območja rasti za urbano ali polurbano strukturo prebivalstva lahko danes najdemo predvsem v neposredni okolici občinskih središč in nekaterih drugih krajih z močnejšo industrijo. Med vsemi prednjači policentrično gravitacijsko območje dnevne migracije dčovne sile v trikotu Maribor-Slovenska Bistrica - Ptuj in območje Maribor-Rače. Obrobna območja Ptujkega polja,

Gibanje števila prebivalstva v občinah Severovzhodne Slovenije med leti 1961-1971 in 1978

Občina	Število prebivalstva			Indeks		
	1961	1971	1978	1971/61	1978/71	1978/61
Murska Sobota	62.535	63.851	65.191	102,1	102,1	104,2
Lendava	27.619	26.918	27.047	97,5	100,5	97,9
Ljutomer	17.651	18.155	18.754	102,8	103,3	106,2
Gornja Radgona	19.492	20.486	20.637	105,1	100,7	105,9
POMURJE	127.297	129.410	131.629	101,6	101,7	103,4
Lenart	17.182	17.159	17.099	99,9	99,6	99,5
Maribor	152.939	171.754	186.510	112,3	108,6	121,9
Ormož	19.557	18.561	18.305	94,9	98,6	93,6
Ptuj	63.731	65.767	67.852	103,2	103,2	106,5
Sl. Bistrica	29.982	30.406	31.491	101,4	103,6	105,0
MARIBORSKA REGIJA	283.391	303.638	321.257	107,1	105,8	113,4
SV SLOVENIJA	410.688	433.048	452.886	105,4	104,6	110,3
SR SLOVENIJA	1.591.527	1.727.137	1.862.621	108,5	107,8	117,0

Murskega polja, Murske ravnine in Zahodno Goričko sodi v tip stagnacije. Medtem ko je osrednje Goričko, srednje Slovenske Gorice (še posebej na stiku občin Ljutomer, Ormož, Ptuj, Lenart) svet Dravinjskih goric in predvsem Haloze podvrženo stalni depopulaciji. Ob nazadovanju števila prebivalstva je tu še neustrezna starostna in socialno-ekonomska struktura prebivalstva, kar nakazuje tudi v srednjeročnem obdobju 1981-1985 negativni razvojni trend.

Kljub temu, da je v povojnem obdobju opaziti razkroja klasične agrarne strukture močne premike prebivalstva v smeri proti večjim zaposlitvenim centrom in v tujino, so še vedno ostala nekatera območja na ravni zastale agrarne strukture, kjer se produkcijski način ni bistveno spremenil na boljše. Z raznovrstnimi ukrepi bo potreben temeljit poseg v dosedanje stihije ter obvarovati pokrajino pred nadaljnim razpadanjem.

Naravna in mehanska rast prebivalstva

Gibanje prebivalstva je odvisna od naravnih in mehanskih komponent. Naravna komponenta je rezultanta natalitet (rodnosti) in mortalitete (umrljivosti). Pod mehanskim gibanjem pa se podrazumeva priseljevanje in izseljevanje prebivalstva. Število rojenih in priseljenih pomeni pozitivno tendenco v gibanju, število umrlih in izseljenih pa negativno. Z razliko med številom rojenih in umrlih dobimo naravno rast prebivalstva. Razlika med številom izseljenih in priseljenih pa je migracijski saldo. Dejanska rast prebivalstva je rezultat vseh štirih komponent.

V občinah Severovzhodne Slovenije je najnižja rodnost v Prekmurju, kjer ne doseže stopnje 15 ‰ (primilov); prav tako pa je nizka rodnost tudi v občini Maribor. V prvem primeru se že kažejo posledice tradicionalnega izseljevanja mladega prebivalstva v tujino in druga območja Slovenije; v primeru občine Maribor pa gre za nižjo stopnjo na račun urbanega načina življenja. V ospredje prihajajo družine z enim ali dvema otrokoma. Najvišja rodnost je bila registrirana še vedno v izrazito agrarni občini Lenart (17,1‰). Vendar je v tej občini tudi najvišja stopnja umrljivosti (12,7‰)

Tabela 3

Rodnost in umrljivost prebivalstva v Severovzhodni Sloveniji
v obdobju 1969 - 1978 (v ‰)

Občina	rodnost	umrljivost	naravna rast
M.Sebota	14,9	12,4	2,5
Lendava	14,8	11,8	3,0
Ljutomer	15,9	11,0	4,9
G.Radgona	16,8	11,9	4,9
POMURJE	15,3	12,0	3,3
Lenart	17,1	12,7	4,4
Maribor	14,8	9,0	5,8
Ormož	15,4	12,6	2,8
Ptuj	16,2	10,7	5,5
Sl.Bistrica	16,1	12,1	4,0
MARIBORSKA REGIJA	15,4	10,1	5,3
SV SLOVENIJA	15,4	10,6	4,8
SR SLOVENIJA	16,3	10,0	6,3

in zaradi tega relativno nižja stopnja v naravni rasti prebivalstva. Razen v občini Maribor je umrljivost povsod višja od slovenskega povprečka, ki se giblje okrog 10,0‰. V občini Maribor je stopnja umrljivosti nižja zaradi prevlade mladega prebivalstva (tu je očitna vpliv mesta Maribor), v ostalih občinah pa je stopnja umrljivosti višja zaradi ostarevanja prebivalstva, t.j. v višjih starostnih kategorijah je večji delež prebivalstva kot posledica tega procesa.

Že za Slovenijo danes demografi ocenjujejo naravno rast kot izrazito umirjeno; v vseh občinah Severovzhodne Slovenije pa je naravna rast povsod pod slovenskim povprečkom, tudi v občini Maribor (glej tabelo 3). Kritična situacija je v prekmurskih občinah in v občini Ormož, kjer je prebivalstvo na meji naravne reprodukcije zaradi nizke fertilitetne stopnje. Posledice pretiranega staranja prebivalstva ter odseljevanja mladega prebivalstva, so torej očitne. Tudi preusmeritev selitvenih tokov v mnogih primerih ne more več v kratkem obdobju izboljšati razmer. V Prekmurju tudi večji povratak začasno zaposlenih v tujini ne bi pomenil, da bi se v naslednjem srednjeročnem obdobju gibanje prebivalstva izrazito spremenilo v smeri pozitivnejše rasti.

Tudi v mehanski rasti prebivalstva so še vedno opazni negativni trendi gibanja. Razen občine Maribor, izkazujejo vse ostale občine Severovzhodne Slovenije negativni migracijski saldo; V obdobju 1969-1978. Emigracijska stopnja je najvišja v občini Ormož in Lenart (vendar gre v obeh primerih na račun republiških selitev bolj kot na račun zunanjih). Razveseljivo je, da se je emigracijska stopnja znižala v občini Murska Sobota in da je prav tako nizka v občini Gornja Radgona ter Slovenska Bistrica, kljub temu, da je še vedno negativna. To kaže, da se je tudi situacija glede zunanjih selitev v Prekmurju že precej stabilizirala, še posebno v občini Murska Sobota.

Ker podatki o selitvah niso docela primerljivi, če jih interpretiramo na nivoju regij in primerjamo s stanjem za SR Slovenijo, smo ta vidik tu izpustili. Pri občinah so namreč upoštevane medobčinske, medrepubliške selitve ter selitve s tujino, kar ne velja

za SR Slovenijo. Podatek za celotno republiko ni enak seštevku priselitev in izselitev na nivoju občin; prav tako tudi ne seštevka za regije kot je Prekmurje ali Podravje.

Da ima občina Maribor pozitivni migracijski saldo, prispevajo k temu priselitveni tokovi iz drugih občin SV Slovenije in ostale Slovenije ter priselitve iz drugih jugoslovanskih republik. V te tokove se vključujejo predvsem delavci, ki se zaposlujejo v industrijskih centrih mariborske občine - predvsem pa v mestu Maribor.

Negativni selitveni saldo je vsekakor povzročil, da je dejanska rast prebivalstva ob nizki naravni stopnji rasti še manjša, v nekaterih primerih (Ormož, Lenart) pa negativna (glej tabelo 4 in 5). Pozitivna dejanska rast, kot posledica naravnega in mehanskega gibanja je v zadovoljivi meri le v občini Maribor, za vse ostale pa velja izraziti stagnacijski tip razvoja prebivalstva. Ob upoštevanju poselitvene strukture zadnjih let, ko se tudi znotraj takih območij izoblikujejo centri rasti, nam postaja jasno, da se širi območje stagnacije in nasadovanja v območjih, ki smo jih že omenjali. Posamezna območja se ne razvijajo usklajeno, razlike v starostni sestavi prebivalstva in v strukturi prebivalstva nasploh se še poglobljajo, kar je še posebej težko korigirati pri naravni rasti.

Navedene demografske tendence vsekakor niso v skladu s konceptom usklajenega razvoja Slovenije.

Projekcija prebivalstva v Severovzhodni Sloveniji za leto

1985 in 1990

Napovedovanje razvoja števila prebivalstva na nekem območju je pomembno vprašanje, ki se postavlja v ospredju raziskav, katerih cilj je analiziranje in predvidevanje smeri socialno-ekonomskega razvoja. Prognoza števila prebivalstva naj bi upoštevala širok spekter različnih dejavnikov, ki vplivajo na razvoj števila prebivalstva. Tu so v prvi vrsti mišljene zakonitosti in tendence

Tabela: 4 16

Migracijski saldo v občinah Severovzhodne Slovenije v obdobju 1969-1978 (v št.)

Občina	priselitve	izselitve	saldo
M.Sobota	4647	5613	- 966
Lendava	2345	3103	- 758
Ljutomer	2748	3232	- 484
G.Radgona	3644	3927	- 283
Lenart	3327	4114	- 787
Maribor	23 638	20296	+ 3342
Ormož	2433	3767	- 1334
Ptuj	7344	9161	- 1817
Sl.Bistrica	4532	4902	- 370

Tabela 5 17

Dejanska rast prebivalstva v občinah Severovzhodne Slovenije v obdobju 1969-1978 (v ‰)

Občina	naravna rast	selitveni saldo	dejanska rast
M.Sobota	2,5	- 1,5	1,0
Lendava	3,0	- 2,8	0,2
Ljutomer	4,9	- 2,6	2,3
G.Radgona	4,9	- 1,4	3,5
Lenart	4,4	- 4,6	- 0,2
Maribor	5,8	+ 1,9	7,7
Ormož	2,8	- 7,2	- 4,4
Ptuj	5,5	- 2,8	2,7
Sl.Bistrica	4,9	- 1,2	2,8

naravnega gibanja prebivalstva, selitve; ne gre pa zanemarjati tudi socialnih in gospodarskih vplivov ter elementov družbene politike. Kljub upoštevanju raznovrstnih številčnih kazalcev, se je potrebno zavedati, da nobena projekcija prebivalstva ne more točno napovedati bodočega razvoja, temveč nam da bolj ali manj verjeten potek razvoja.

Projekcija prebivalstva, izdelana leta 1965, je predvidevala za obdobje do leta 2000 še naprej velike razlike v urbanizaciji slovenskih občin. Izračuni v projekciji so pokazali močan dvig števila prebivalstva v dveh prekaurskih občinah: Lendavi in Murski Soboti. Podatki popisa prebivalstva leta 1971 in projekcija prebivalstva iz leta 1968 za isto leto pa se močno razhajajo. Razlike so za tako kratko obdobje razmeroma velike. Vzrok za tako razhajanje je potrebno iskati v spremenjenih in pospešenih migracijskih tokovih, ki so ob visoki deagrarisaciji in neustreznih zaposlitvenih pogojih zajeli Prekaurje ponovno po gospodarski reformi česar pa projekcija prebivalstva iz leta 1965 in leta 1968 ni predvidevala.

(Miklavc J., 1979).

Pri ugotavljanju trendov in predvidenega razvoja prebivalstva smo uporabili matematično metodo projekcije (linearno ekstrapolacijo). Osnova so podatki o številu prebivalstva v dveh kritičnih obdobjih. Na prihodnja gibanja sklepamo iz preteklih trendov. To pomeni, da bodo faktorji, ki so vplivali na razvoj prebivalstva v preteklosti tudi naprej ostali nespremenjeni. Ta metoda je primerna za računanje projekcij prebivalstva za krajše obdobje - kratkoročno ali srednjeročno. Za dolgoročno pa je še vprašljiva, ker lahko pride do naglih sprememb v ekonomski in socialni strukturi, ki pogojuje drugačne trende razvoja. Ta projekcija se izračunava za prebivalstvo kot celoto in ne po njegovih komponentah rasti (naravna rast, selitve), ker dejanski prirast v sebi vključuje vse te komponente in njihove spremembe.

Če upoštevamo samo naravni prirastek prebivalstva, bi v Sloveniji bile leta 2000 okrog 2.150.000 prebivalcev (analize dolgoročnega razvoja SR Slovenije). Selitvena komponenta je bolj vprašljiva,

saj je nemogoče natančno predvidevati selitvena gibanja v bodočnosti. V kolikor bi se sedanje priseljevanje v Sloveniji nadaljevalo v istem obsegu, bo leta 2000 v Sloveniji 2.211.000 prebivalcev. Delež prebivalstva v okviru Slovenije bo potestaken pri Pomurski regiji padel od 7,2% leta 1977 na 6,6% leta 2000 (po naravni rasti do leta 1985 se upoštevajo ta selitve), v Mariborski regiji pa od 17,4% na 16,9%. Celotna Severovzhodna Slovenija bi imela tako leta 2000 po prvi varianti (upošteva naravno rast) 23,5 % slovenskega prebivalstva, po drugi (selitveni) pa le še 22,8%. (Gosar L., 1980)

V Pomurju bi število prebivalstva narastlo s sedanjih 131.629 na 139.000 oz. 137.000 po drugi varianti. V Mariborski regiji pa s sedanjih 321.257 na 356.000 oziroma 367.000.

Z metodo linearne ekstrapolacije smo izračunali, da bo v Severovzhodni Sloveniji leta 1985 465.235 prebivalcev, leta 1990 pa 474.053. V Pomurju se predvideva še naprej stagnacija števila prebivalstva, izražena v zelo počasni rasti (leta 1985 bo le 132.868 prebivalcev; leta 1990 pa 133.753 prebivalcev - medtem ko v Podravju nekoliko višja rast (leta 1985 bi bilo po naših izračunih 332.367 prebivalcev, leta 1990 pa 340.300 prebivalcev).
Glej tudi tabelo 7!

Starostna struktura prebivalstva

Najboljša slika demografskih gibanj v preteklosti in sedanjosti je izražena v starostni strukturi prebivalstva. Obstaja tesna povezava med porastom števila prebivalstva (naravnim) in mlado strukturo ter nazadovanjem v številu prebivalstva ter ostarevanjem prebivalstva. Tudi v Severovzhodni Sloveniji je največ ostarelega prebivalstva v občinah, ki izkazujejo nazadovanje v razvoju ali pa stagnacijo. Najvišji delež starega prebivalstva imata obe prekmurski občini (glej tabelo 6) ter občina Ormož. Delež starega prebivalstva nad 65 let pa je nižji od slovenskega povprečja le v občini Maribor in Ptuj. Za novejša stanja pa razpolagamo le s podatki za Prekmurje za leto 1976 in po posameznih naseljih, kjer so bile izvedene

Tabela 6

Projekcija prebivalstva Severovzhodne Slovenije za leto 1985 in 1990 po metodi linearne interpolacije ali ekstrapolacije

Občina	1969	1978	R	P(1985)	P (1990)
M.Sobota	64.321	65.191	87	65.800	66.235
Lendava	27.224	27.047	- 18	26.923	26.831
Ljutomer	18.288	18.754	47	19.080	19.318
G.Radgona	20.026	20.637	61	21.065	21.369
POMURJE	129.859	131.629	177	133.868	133.753
Lenart	17.027	17.099	7	17.149	17.183
Maribor	173.155	186.510	1335	195.855	202.530
Ormož	18.746	18.305	- 44	17.996	17.776
Ptuj	66.229	67.852	162	68.988	69.796
Sl.Bistrica	30.222	31.491	127	32.379	33.015
MARIBORSKA REGIJA	305.379	321.257	1587	332.367	340.300
SV SLOVENIJA	435.238	452.886	1764	465.235	474.053

sondne raziskave. Ti podatki kažejo, da je v nekaterih naseljih šel proces ostarevanja v tako skrajnost, da razpolagamo le še s starčki. Mlajše prebivalstvo, še posebej tisto v reprodukcijski dobi pa se je izselilo.

Za stanje leta 1978 je bila izvedena analiza tudi v treh prekmurskih naseljih (Nemčavci, Berkovci in Panovci), ki se nahajajo v različnih območjih glede stopnje razvoja regionalnega procesa (Varga Š., 1979). V Nemčavcih, ki se nahajajo v neposrednem zaledju Murske Sobote kot razvojnega središča Prekmurja je bil leta 1978 delež prebivalstva nad 65 let starosti le 10,7%; v Berkovcih, ki so v območju stagnacije 25,0% in v Panovcih kot izrazitemu primeru nazadovanja oziroma odmiranja prebivalstva kar 48,7%. Starostna struktura nam pokaže najslabše stanje v Panovcih (osrednje Goričko), ki so prometno odmaknjeni in močno zastali v razvoju. Tu je večina vaščanov stara nad 45 let (79,4%). Zanimivo je tudi, da so ti prebivalci večinoma kmetje. V Panovcih predstavlja staro kmečko prebivalstvo kar 87,3% vsega življenja. Višje starostne kategorije so v tesni zvezi z deležem kmečkega prebivalstva. Ta pojav je svojstven v Sloveniji in še posebej v SV Sloveniji. Visoki deleži kmečkega prebivalstva nas v takih primerih ne smejo zavesti, kadar govorimo o rezervah kmečke delovne sile.

V Nemčavcih je slika precej drugačna; višji je delež otrok (19,5%) fertilnega prebivalstva, ki omogoča neko normalno reprodukcijo. Berkovci kot vmesni tip pa že kažejo znake ostarevanja, saj je izven reprodukcijskega starostne grupe že skoraj polovico prebivalstva. (glej tabelo 7)

Dober pokazatelj ostarelosti prebivalstva je vsekakor indeks staranja, ki pomeni razmerje med prebivalstvom starejšim od 65 let in prebivalstvom stariim do 14 let. Območja z indeksom nad 100,0 imajo že močno ostarelo prebivalstvo, območja z indeksom pod 50,0 pa nadpovprečno mlado prebivalstvo. Za novejša stanja je bila izvedena detaljna analiza v Prekmurju, kjer je osrednje in jugovzhodno Goričko v fazi močnega ostarevanja prebivalstva; Ravensko in nekatere vasi na Zahodnem Goriškem pa imajo še zdravo demografsko

strukturo z mladim prebivalstvom (glej karto). Ta pojav lahko oplošimo tudi na druga območja v Severovzhodni Sloveniji. Območja koncentracije in rasti prebivalstva imajo mlado starostno strukturo v prevladi, območja nazadovanja pa ostarelo (Slovenske Gorice, Haloze, Savinsko, Kozjak).

Socialno-ekonomska struktura gospodinjstev

Prav gotovo sodi, kot je bilo v uvodu rečeno, struktura gospodinjstev, zlasti tistih, ki gospodarijo z zemljo, med pomembne dejavnike izrabe kmetijske zemlje v sedanjosti; še bolj pa bo to pomembno v perspektivi. Trend oblikovanja strukture gospodinjstev je s stališča gospodarjenja z zemljo negativen. To nam kažejo podatki obeh zadnjih uradnih popisov prebivalstva in tudi podatki ankete iz leta 1979, ki se nanašajo na podeželska območja Severovzhodne Slovenije.

Obravnavana območja je v fazi intenzivnega razkroja kmečkih gospodinjstev, odnosno prehajanja zemlje v posest gospodinjstev, ki so v različni odvisnosti od zemlje. To stanje potrjuje pestra podoba različne stopaje intenzivnosti izrabe zemlje pri istih naravnih in družbenoekonomskih pogojih na vasi. Severovzhodna Slovenija je bila vse do zadnjega desetletja glede razkroja kmečkih gospodinjstev in oblikovanja delavsko-kmečkih in nekmečkih v močnem zaostajanju za ostalimi regijami SR Slovenije. Leta 1961 je bilo v Severovzhodni Sloveniji 31,7% kmečkih gospodinjstev, 20,7% mešanih in 48,1% nekmečkih gospodinjstev. Leta 1971 je znašal delež čistih kmečkih gospodinjstev 19,3%, mešanih 19,6% in nekmečkih 61,1%. V SR Sloveniji pa je znašal delež kmečkih gospodinjstev v prvem primeru 20,3%, mešanih 19,2% in nekmečkih 60,5%. Do leta 1971 je v Sloveniji zdrknil na 76,1%. Ti podatki kažejo, da gre v Severovzhodni Sloveniji za ensk proces, le da je v stadiju razkroja stare strukture kmečkih gospodinjstev zaostajala. Hkrati se kaže, da šele v zadnjih letih izkazuje celo hitrejši tempo razkroja kot ostala Slovenija (glej tabele 8 in karte v prilogi).

Tabela 7

Starostna struktura prebivalstva v Severovzhodni Sloveniji leta 1971

Občina	Skupaj	%	0-14	%	15-64	%	65 in več	%
Nurska Sobota	63 851	100,0	14 577	22,8	41 368	64,7	7 823	12,5
Lendava	26 918	100,0	6 006	22,3	17 577	65,3	3 264	12,4
Ljutomer	18 155	100,0	4 653	25,7	11 462	63,2	2 008	11,1
G.Radgona	20 486	100,0	5 400	26,4	12 992	63,4	2 074	10,2
PREKMURJE	90 769	100,0	20 583	22,8	58 945	65,0	11 087	12,2
POMURJE	129 410	100,0	30 636	23,8	83 399	64,4	15 169	11,8
Lenart	17 159	100,0	4 825	28,1	10 460	61,0	1 874	10,9
Maribor	171 745	100,0	39 727	23,1	117 544	68,5	14 474	8,4
Ormož	18 561	100,0	4 946	26,6	11 352	61,2	2 263	12,2
Ptuj	65 767	100,0	17 969	27,3	41 475	63,1	6 323	9,6
Sl.Bistrica	30 406	100,0	8 183	26,9	19 186	63,1	3 037	10,0
MARIBORSKA REGIJA	303 638	100,0	75 650	24,9	200 017	65,9	27 971	9,2
SV SLOVENIJA	433 048	100,0	106 286	24,5	283 416	65,5	43 140	10,0
SR SLOVENIJA	1.727 137	100,0	415 912	24,1	1.137 513	66,0	169 838	9,9

Tabela 8

STAROSTNA STRUKTURA PREBIVALSTVA V NEMČAVCIH, BERKOVCIH IN PANOVCIH LETA 1978

	0 - 14	%	15 - 45	%	45 - 65	%	nad 65	%
NEMČAVCI	40	19,5	90	43,9	53	25,9	22	10,7
BERKOVCI	10	13,8	24	33,3	20	27,7	18	25
PANOVCI	2	3,1	12	18,7	19	29,6	31	48,7
SKUPAJ	52	15,2	126	36,9	92	26,9	71	20,8

Vir: Varga Štefan, diplomatska naloga

Naše trditve potrjujejo podatki analiz o strukturi gospodinjstev za leto 1979. Analiza namreč temelji na podatkih ankete, ki je bila izvedena po naseljih in zajema le izven mestna območja. Kako daleč je šel raskroj strukture kmečkih gospodinjstev, oziroma prehajanje zemlje v nekmečke roke, pove podatek, da imamo leta 1979 na podeželju Severovzhodne Slovenije le slabo četrtno (24,1%) kmečkih gospodinjstev (glej tabelo 9), 38,4% ~~našasih~~ in 37,6% nekmečkih. Seveda so v strukturi gospodinjstev med občinami oziroma posameznimi regijami velike razlike (glej karte v prilogi). Tako imamo v občinah: Ljutomer, G.Radgona, Maribor le še eno petino kmečkih gospodinjstev na podeželju; v občini Slovenska Bistrica pa le eno desetino. Občine: Ptuj, Ormož in predvsem Lenart pa v strukturki gospodinjstev še vedno izkazujejo močan agrarni karakter. V občini Lenart je še skoraj polovica kmečkih gospodinjstev, pri tem niso upoštevani le podatki za občinsko središče - Lenart.

Po naših dosedanjih izkušnjah pa je demografska struktura oziroma struktura kmečkih gospodinjstev po starosti zelo neustrezna. Na eni strani ugotavljamo med kmečkimi gospodinjstvi velik delček takih, ki imajo le ostarele člane in seveda brez srednje in mlade generacije. Na drugi strani pa je velik delež gospodinjstev, ki imajo člane v srednjih generacijah, a niso poročeni. Ti znaki nam nakazujejo negativne perspektive v naslednjih desetih letih. Iz te kategorije družin skoraj ne moremo pričakovati prirastka kmečkega prebivalstva. Vsekakor gre tu za ugotovitev, ki mora biti eno izmed vodil pri načrtovanju gospodarstva, predvsem pa dejavnosti, ki so povezane s pridelavo iz predelavo hrane.

Tabela 8

STRUKTURA GOSPODINJSTEV V SEVEROVZHODNI SLOVENIJI, 1961 in 1971

OBČINA	1961							1971								
	Gospodinjstva SKUPAJ	%	KMEČKA	%	MESANA	%	NEKMEČKA	%	Gospodinjstva SKUPAJ	%	KMEČKA	%	MESANA	%	NEKMEČKA	%
M.Sobota	15107	100,0	8466	56,0	3723	24,7	2918	19,3	15990	100,0	6792	42,5	4127	25,8	5071	31,7
Lendava	6895	100,0	3745	54,3	1960	28,4	1190	17,3	6834	100,0	2907	42,5	1975	28,9	1952	28,6
Ljutomer	4595	100,0	2081	45,3	1279	27,6	1235	26,9	4706	100,0	1245	26,5	1537	32,7	1924	40,8
G.Radgona	5188	100,0	2700	52,0	1042	20,1	1446	27,9	5308	100,0	1520	28,7	1590	29,9	2198	41,4
POMURJE	31785	100,0	16992	53,4	8004	25,2	6789	21,4	32838	100,0	12464	38,0	9229	28,1	11145	33,9
Lenart	4292	100,0	2536	59,3	972	22,9	784	17,6	4071	100,0	1560	38,3	1526	37,5	985	24,2
Maribor	45653	100,0	4370	9,6	5357	11,8	35926	78,6	53978	100,0	2037	3,8	4056	7,5	47855	88,7
Ormož	4892	100,0	2523	51,6	1277	26,1	1092	22,3	4821	100,0	1599	33,2	1785	37,0	1437	29,8
Ptuj	16181	100,0	6790	42,0	4258	26,3	5133	31,7	17134	100,0	4790	28,0	5297	30,9	7047	41,1
Sl.Bistrica	7681	100,0	1792	23,3	2436	31,7	3453	45,0	8088	100,0	936	11,6	1805	22,3	5347	66,1
PREKMURJE	22002	100,0	12211	55,5	5683	25,8	4108	18,7	22824	100,0	9699	42,5	6102	26,7	7023	30,8
MARIBORSKA REGIJA	78699	100,0	18011	22,9	14300	18,2	46388	58,9	88092	100,0	10922	12,5	14469	16,3	62701	71,2
SV SLOVENIJA	110484	100,0	35003	31,7	22304	20,2	53177	48,1	120930	100,0	23386	19,3	23698	19,6	73846	61,1
SR SLOVENIJA	456630	100,0	92701	20,3	87700	19,2	276229	60,5	515531	100,0	52946	10,2	70403	13,7	393182	76,1

Tabela 9

Struktura gospodinjstev v nekaterih občinah SV Slovenije leta 1979 (N= 30.268)

Občina	skupaj	%	kmečka	%	mešana	%	nekmečka	%
Ljutomer	2649	100,0	484	18,3	1634	61,7	531	20,0
G.Radgona	2834	100,0	606	21,4	1033	36,5	1195	42,2
Lenart	3702	100,0	1799	48,6	1161	31,4	742	20,0
Maribor	11320	100,0	2243	19,8	3770	33,3	5307	46,9
Ormož	2466	100,0	746	30,0	1325	53,7	395	16,0
Ptuj	1918	100,0	797	41,6	733	38,2	388	20,2
Sl.Bistrica	5379	100,0	607	11,3	1958	36,4	2814	52,3
Skupaj	30268	100,0	7282	24,1	11614	38,4	11372	37,6

Vir: Anketa po naseljih

Demografska analiza sedmih katastrskih občin v SV Sloveniji

Za podrobnejši vpogled v demografske razmere v SV Sloveniji, smo aprila 1980 opravili analizo sedmih katastrskih občin. Zbiranje podatkov smo izvedli s pomočjo vprašalnika po gospodinjstvih v naseljih Draženci, Hajdoše in Rodni vrh v občini Ptuj, Gorica v občini Maribor, Jamna v občini Gornja Radgona in Mostje ter Mala Polana v občini Lendava. Katastrske občine oz. njim pripadajoča naselja so izbrane na osnovi dveh kriterijev: velikosti k.o. (cca 400 ha) oz. števila prebivalstva v k.o. ter glede na gibanje števila prebivalstva v obdobju 1971-1979. Glede na populacijsko dinamiko lahko analizirana naselja oz. k.o. uvrstimo v 3 kategorije in sicer:

I. naraščanje števila prebivalstva: Hajdoše

II. stagnacija števila prebivalstva: Draženci, Jamna, Mala Polana, Mostje

III. upadanje števila prebivalstva: Gorica, Rodni vrh

I. Naraščanje števila prebivalstva oz. pozitivna populacijsko gibanje je značilno le za k.o. Hajdoše, ki leži na desnem bregu Drave v bližini Ptuja ter je rezultat ugodnih pogojev, ki so privabili kmečko delovno silo in v zadnjem času, ko se delež kmečkega prebivalstva zmanjšuje (l. 1961 47%, 1971 32% in letos 22,2%) predvsem bližine Ptuja kot zaposlitvenega centra za neagrarno prebivalstvo.

Gibanje števila prebivalstva

	1953	I 61/53	1961	I 71/61	1971	I 79/71	1979
Hajdoše	370	109,7	406	109,6	445	126,5	563

Ugoden demografski značaj naselja Hajdoše se odraža v velikem deležu mladega prebivalstva (do 14 let), ki se je v zadnjem desetletju še porasel: po popisnih podatkih leta 1971 106 oseb oz. 23,8%, medtem ko smo aprila 1980 ugotovili 130 oseb ali 25,6% celotnega prebivalstva naselja Hajdoše. Največ prebivalstva je v starostni skupini od 15 in 64 let in njen delež v zadnjem desetletju narašča (od 286 oseb oz. 64,3% l. 1971 na 337 oseb oz. 66,3%), na račun ostarelega prebivalstva v starostni skupini nad 65 let.

Delež le-teh se je znižal od 10,8% l.1971 na 8,1% oz. od 48 oseb na 41 oseb leta 1980.

Omenimo naj, da je za Hajdoše značilno močno mehansko gibanje prebivalstva. Tako se je v obdobju 1961-1971 doselilo 51 oseb, ob anketiranju pa smo ugotovili, da se je iz gospodinjstev odselilo 126 oseb in sice 15 iz kmečkih gospodinjstev, 68 iz delavsko-kmečkih in 43 iz delavskih gospodinjstev.

Pri strukturi prebivalstva po spolu v Hajdošah s pozitivnim populacijskim gibanjem, je opaziti nekoliko večji delež ženskega prebivalstva (51%). Več ženskega prebivalstva je predvsem v starostni grupi nad 65 let (65,9%), daljša življenjska doba žensk preko 50% seže tudi v grupi od 15 - 64 let (50,1%), medtem ko je pri prebivalstevu do 14 let več moškega prebivalstva.

Velikost gospodinjstev se v zadnjem desetletju ni bistveno spremenila. Skoraj polovica (49,6%) gospodinjstev ima 4 - 5 članov, medtem ko je naraslo število samskih gospodinjstev od 7 leta 1971 na 11 letos, povečalo se je tudi število gospodinjstev z 8 in več člani in sicer z 2 na 4.

Št.gosp.	Š t e v i l o d r u ž i n s k i h č l a n o v				
	1 %	2-3 %	4-5 %	6-7 %	8 in več %
1971 112	7 6,3	38 33,8	47 42,0	18 16,1	2 1,8
1980 129	11 8,5	36 27,9	64 49,6	14 10,9	4 3,1

Pri poklicni strukturi prebivalstva je značilno rahlo upadanje deleža kmečkega prebivalstva. Leta 1961 je znašal delež 47%, leta 1971 je upadel na 32% (po popisu prebivalstva) in aprila 1980 bil le 22,2% oz. se je le 113 prebivalcev naselja ukvarjalo s kmetijsko dejavnostjo. Podrobnejši vpogled v strukturo kmečkega prebivalstva v k.o.Hajdoše prikazuje naslednja tabela:

Poklicna struktura prebivalstva v k.o. Hajdoše

	štev.preb.	štev.kmeč. preb.	delež	a k t i v n o			vzdrževano
				skupaj	M	Ž	
1961	406	192	47,3	137	44	93	55
1971	445	144	32,4	106	36	70	38
1980	508	113	22,2	85	18	67	28

Analizirali smo aktivnost gospodinjstev v k.o.Hajdoše in od 129 anketiranih gos-podinjstev aprila 1980 je bilo 10 (7,8%) čistih kmečkih - odvisnih le od dohodka v agrarni produkciji, 56 oz. 43,4% se je preživljalo z dohodki od neagrarnе dejavnosti kot osnovne in agrarne kot dopolnilne dejavnosti, medtem ko je 63 (48,8%) gospodinjstev pridobivalo dohodek od dela v neagrarnih dejavnostih, predvsem z delom v bližnjem Ptuju oz.Kidričevem. Pri analizi smo gospodinjstva grupirali po starostnih skupinah in ugotovili, da v Hajdošah ni mladih kmečkih gospodinjstev, visok je le delež mladih delavskih gospodinjstev. Na neugodno starostno strukturo kmečkih gospodinjstev kaže število gospodinjstev (4) v starostni grupi nad 60 let; starostna struktura p.ózira na poklicno strukturo je naslednja: pri mešanih-delavsko-kmečkih gospodinjstvih je največ gospodinjstev v starostni grupi do 70 let in nato v grupi srednje generacije od 21 - 60 let, malo je ostarelih (le 2 gospodinjstvi); v neagrarnih gospodinjstvih je največ mladih (27 gospod.), v starostni grupi do 70 let sta kot v delavsko-kmečkih tudi tu le 2 gospodinjstvi.

Za demografski razvoj je pomemben delež žensk med 20 in 40 letom starosti. Podobna analiza je bila opravljena za k.o.Hajdoše in Rodni vrh. V k.o. Hajdoše je izredno nizek delež žensk od 20 - 40 let v fertilni dobi, v kmečkih gospodinjstvih (le 2 osebi oz.2,2%), več žensk (37 oz.41,6%) je v mešanih delavsko-kmečkih gospodinjstvih in največ v delavskih (50 oz.56,2%). Neenakomerna porazdelitev mladega ženskega prebivalstva je izredno neugodna v kmečkih gospodinjstvih, saj v prihodnosti lahko pričakujemo pomanjkanje delovne sile v omenjeni dejavnosti in še močnejše upadanje kmečkega prebivalstva.

Izobrazbena struktura prebivalstva - ugotovljena z anketiranjem aprila 1980 je naslednja:

Izobrazbena struktura prebivalcev v k.o. Hajdoše - april 1980

skupaj	skupaj	nep. OŠ	Osnov.šola	poklicna	srednja	višja - visoka
	št.	delež	št.	delež	št.	delež
	382	71 18,6%	142 37,2%	119 31,2%	46 12,9%	4 1,0%
M	179	23 12,8%	58 32,8%	83 46,4%	13 7,3%	2 1,1%
Ž	203	48 23,6%	84 41,4%	36 17,7%	33 16,3%	2 1,0%

Največji delež prebivalstva v k.o. Hajdoše ima osnovna šola (37,2%), poklicno šolo je končalo 31,2% prebivalstva, nepopolno osnovno šolo (18,6%), 13% prebivalstva je končalo srednjo, visoko in višjo šolo. Pri upoštevanju strukture prebivalstva po spolu so opazne razlike in sicer ima 46% moškega prebivalstva poklicno šolo, nato osnovno šolo, nepopolno osnovno šolo, srednjo, višjo in visoko, pri ženskem prebivalstvu je največji delež žensk končalo osnovno šolo (41,4%), nepopolno osnovno šolo 23,6%, poklicno 17,7%, srednjo 16,3%, višjo in visoko 1,0%.

Pri migracijskih gibanjih je v k.o. Hajdoše največ odseljencev iz mešanih gospodinjstev, kar je posledica preslojevanja prebivalstva in zaposlovanjem v nesagrarni dejavnosti ter odhodom bliže delovnemu mestu - kraju zaposlitve. Od 126 izseljencev je 43 iz delavskih družin, le 15 prebivalcev ali 11,9% vseh izseljencev je iz kmečkih družin, kar kaže na dokaj močno navezanost na kmetijo in zemljo, oz. kaže na to, da se je odvečno agrarno prebivalstvo odselilo že prej.

V k.o. Hajdoše smo analizirali še opremljenost gospodinjstev in ugotovili, da imajo razen enega vsa gospodinjstva električno napeljava, 126 gospodinjstev oz. 97,7% ima tekočo vodo v hiši, 119 gospodinjstev oz. 92,2% ima radio sprejemnik, 78,3% gospodinjstev poseduje hladilnik, 66,7% gospodinjstev črno beli TV, itd.

Št. gospod.	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M
skupaj	-----												
A 10	9	2	1	9	5	6	4	-	1	1	10	-	6
B 56	55	29	39	53	42	53	44	8	18	34	55	-	41
C 63	62	50	50	57	54	56	38	16	15	42	63	-	32

129	126	81	90	119	101	115	86	24	34	77	128	-	79

Legenda:

A tekoča voda v hiši	I motorno kolo	A kmečka gospodinjstva
B stranišče v hiši	J avtomobil	B mešana gospodinjstva
C kopalnica	K električna napeljava	C delavska gospodinjstva
D radio	L telefon	
E hladilnik	H zarzovalna skrinja	
F pralni stroj		
G TV (črnobeli)		
H TV (barvni)		

Precejšnje razlike v opremljenosti se pojavljajo pri upoštevanju poklicne usmerjenosti gospodinjstev. Tako so kmečka gospodinjstva v splošnem slabše opremljena od mešanih in delavskih. Od 10 kmečkih gospodinjstev imajo vsa električno napeljavo, 9 jih ima tekočo vodo v hiši, radio, 6 pralni stroj in zarzovalno skrinjo (delež je višji kot pri nekmečkih gospodinjstvih, kjer znaša 50,8%). Najslabše so opremljena kmečka gospodinjstva s kopalnicami, motornimi kolesi, avtomobili (po 1 gospodinjstvo). Mešana in nekmečka gospodinjstva so podobno opremljena, le da je večji delež mešanih gospodinjstev opremljen s pralnimi stroji, črnobelimi TV, motornimi kolesi in zarzovalnimi skrinjami; pri delavskih gospodinjstvih je večji delež gospodinjstev opremljen s tekočo vodo, stranišči, kopalnicami, hladilniki, barvnimi TV, avtomobili, kar kaže na kvalitativne razlike v opremljenosti.

V primerjavi z ostalimi analiziranimi k.o. ugotavljamo, da so gospodinjstva v Hajdošah dokaj dobro opremljena. Kot primer slabe opremljenosti bo v zadnjem delu analizirani Rodni vrh, za katerega

je značilno upadanje števila prebivalstva.

II. V drugo skupino k.o., v katerih število prebivalstva v obdobju 1971-1979 stagnira, sodijo Draženci, Jamna, Mala Polana in Mostje.

Gibanje števila prebivalstva v obdobju 1953/1979

	1953 I 61/53		1961 I 71/61		1971 I 79/71		1979 I 79/53	
Draženci	426	94,8	404	125,5	507	96,3	488	114,6
Jamna	356	102,0	363	106,1	385	96,4	371	104,2
Mala Polana	639	84,4	539	91,1	491	98,6	484	75,7
Mostje	611	82,8	506	102,2	517	100,8	521	85,3

Pri gibanju števila prebivalstva v omenjenih k.o. v obdobju 1953-1979 indeksi znašajo od 75,7 pri Mali Polani do 114,6 pri Dražencih. Med popisnimi obdobji je število prebivalstva posebno nihalo pri Dražencih, Mali Polani ter Mostju, v k.o. Jamna je število prebivalstva do leta 1971 naraščalo, v zadnjem desetletju pa je opaziti upadanje.

Starostna in spolna struktura prebivalstva leta 1971

	št. preb.		0 -14		15-64		nad 65 let	
	sk.	delež	sk.	delež	sk.	delež	sk.	delež
	M		M		M		M	
Draženci	507	100	136	26,8	324	63,9	47	9,3
	246	48,5	68	50,0	161	49,7	17	36,2
Jamna	108	100	34	31,5	65	60,2	9	8,3
	54	50,0	21	61,8	31	47,7	2	22,2
Mostje	517	100	106	20,5	350	68,0	59	11,5
	252	48,7	56	52,8	168	48,0	26	44,1
Mala Polana	491	100	114	23,2	304	61,9	73	14,9
	248	50,5	60	52,6	155	50,9	33	45,2

Starostna in spolna struktura prebivalstva l.1980

	št.preb.		0-14		15-64		nad 65 let	
	sk.	delež	sk.	delež	sk.	delež	sk.	delež
	M		M		M		M	
Dra-	419	100	99	23,6	256	61,1	64	15,3
ženci	195	43,4	43	49,5	127	49,6	25	39,1
Jamna	350	100	89	25,6	213	60,9	48	13,7
	173	49,4	46	51,7	113	53,1	14	29,2
Mostje	394	100	58	14,7	268	68,0	68	17,3
	209	53,0	34	58,6	142	53,0	33	48,5
Mala	448	100	85	19,0	275	61,4	88	19,6
Polane	231	51,6	54	63,5	143	52,0	34	38,6

V starostni strukturi prebivalstva leta 1980 je precejšnja podobnost med k.o. v katerih prebivalstvo stagnira. Pri Dražencih in Jamni je opaziti višji delež mladega prebivalstva (do 14 let) nad 23% in nekoliko manj ostarelega prebivalstva - pod 16%. Delež prebivalstva v starostni grupi od 15 do 64 let povsod dosega 60%, najvišji je v k.o. Mostje (68,0%). Starostna struktura kaže ugodnejše razmerje v k.o. Draženci in Jamni. Draženci ležijo v bližini Ptuja - zaposlitvnega središča za neagrarno prebivalstvo, ki se iz omenjenih k.o. ne izseljuje in tako izboljšuje starostno strukturo prebivalstva.

Glede strukture prebivalstva po spolu je za Dražence in Jamno značilen večji delež ženskega prebivalstva, pri Mostjah in Mali Polani višji delež moškega prebivalstva. Več moških je pri mladem prebivalstvu v k.o. Mala Polana (63,5%) in Mostje (58,6%), približno polovica v Jamni (51,7%), v Dražencih je več ženskega prebivalstva v starostni grupi do 14 let. Žensko prebivalstvo v Dražencih prevladuje tudi v starostni grupi od 15 do 64 let, v ostalih treh k.o. je več moškega prebivalstva. Večje število žensk je značilno za starostno skupino nad 65 let oz. za ostarele, kar si lahko pojasnimo tudi z daljšo ž-ivljensko dobo žensk.

Ob primerjanju starostne in spolne strukture med leti 1971 in 1980 opazimo upadanje deleža mladega prebivalstva v vseh k.o. in naraščanje deleža ostarelih, kar kaže na ostarevanje prebivalstva

na območju, stagniranja števila prebivalstva. Glede na omenjene tendence v gibanju števila prebivalstva, lahko pričakujemo upadanje števila prebivalstva in nadaljne slabšanje demografskih razmer.

Pri analizi velikosti gospodinjstev opazimo, da je med leti 1971 in 1980 število gospodinjstev v vseh k.o. upadlo.

	Št.gosp.	Š t e v i l o d r u Ź i n s k i h č l a n o v									
		1 %	2-3 %	4-5 %	6-7 %	8 in več %					
Draženci											
1971	124	12 9,7	35 28,2	56 45,2	16 12,9	5 4,0					
1980	122	16 13,1	46 37,7	49 40,2	10 8,2	1 0,8					
Jamna											
1971	24	2 8,3	8 33,3	6 25,0	7 29,2	1 4,2					
1980	91	7 7,7	33 36,3	38 41,8	11 12,1	2 2,2					
Mostje											
1971	120	8 6,7	34 28,8	51 42,5	20 16,7	7 5,8					
1980	109	6 5,5	48 44,0	40 36,7	14 12,8	1 0,9					
Mala Polana											
1971	117	16 13,7	30 25,6	38 32,5	25 21,4	8 6,8					
1980	103	7 6,8	29 28,2	40 38,8	21 20,4	6 5,8					

Zanimivo je, da upada število velikih gospodinjstev kar kaže na raskroj klasične agrarne strukture. Tako je v vseh k.o. upadlo število gospodinjstev s 6-7 člani, prav tako število gospodinjstev z 8 in več člani gospodinjstva, naraslo pa je število gospodinjstev s 4-5 oz. 2-3 člani, medtem ko je število samskih gospodinjstev v Dražencih med leti 1971 in 1980 naraslo od 12 na 16 (delež od 9,7 na 13,1%), je delež teh gospodinjstev v ostalih k.o. upadel.

Poklicna struktura prebivalstva v k.o., kjer število prebivalstva v obdobju 1961 - 1971 stagnira

	Št.kmeč.preb.	delež		a k t i v n o		vzdrževano
		sk.		M	Ž	
Draženci						
1961	195	48	149	42	107	46
1971	157	31	90	38	52	67
1980	96	22,9	77	10	67	19
Jamna						
1961	72	64	47	19	28	25
1971	74	69	44	13	31	30
1980	113	32,3	72	24	48	41
Mostje						
1961	401	79	265	123	142	136
1971	341	66	267	122	145	74
1980	163	41,4	140	55	85	23
Mala Polana						
1961	485	90	330	154	184	147
1971	428	87	305	152	153	123
1980	295	65,8	222	84	138	73

Predvsem je opazno zmanjševanje deleža kmečkega prebivalstva, zlasti še v zadnjem desetletju. Najhitreje upada delež agrarnega prebivalstva v k.o. Draženci in k.o. Jamna. V prvem primeru predvsem na račun odseljevanja v Ptuj in zaposlovanja v drugih dejavnostih. Lendava v primeru Male Polane in Mostij ni tako močan center, ki bi privabljal delovno silo, zato visok delež agrarnega prebivalstva počasneje upada. Za strukturo aktivnega agrarnega prebivalstva po spolu je značilen večji delež ženskega prebivalstva v vseh analiziranih k.o. v obdobju od 1961 do 1980. V zadnjem desetletju se zmanjšuje delež vzdrževanih: giblje se od 36,3% pri Jamni do 14,1% pri Mostju (po podatkih anketiranja v aprilu 1980).

Pri analizi gospodinjstev smo se omejili predvsem na ugotavljanje poklicne usmerjenosti gospodinjstev in zanimivo je, da se 52,2% gospodinjstev v analiziranih k.o. preživlja z dohodki iz neagrarne dejavnosti in kmetijstva kot dopolnilne dejavnosti, ki jo člani gospodinjstev opravljajo v prostem času. Poklicna usmerjenost gospodinjstev v k.o. Draženci, Jamna, Mala Polana in Mostje aprila 1980 je naslednja:

	št.gosp.	št.kmeč.	št.mešanih	št.delavskih	neznano			
Draženci	122	14	11,5	70	57,4	38	31,1	
Jamna	91	18	19,8	32	35,2	41	45,1	
Mala Polana	103	38	36,9	58	56,3	6	5,8	1
Mostje	109	28	25,7	62	56,9	19	17,4	
SKUPAJ	425	98	23,1	222	52,2	104	24,5	1

V k.o. Draženci, Mala Polana in Mostje je največ mešanih gospodinjstev, v k.o. Mostje je največ delavskih gospodinjstev (45,1%), kar pomeni, da se prebivalstvo zaposluje v neagrarnih dejavnostih in v popoldanskem času pomagajo staršem, ki kmetujejo. Delež kmečkih gospodinjstev je v vseh k.o. nizek in stalno upada, saj agrarno produkcijo in agrarna gospodinjstva zapušča odvečna delovna sila in mladi, ki iščejo zaslužek drugje.

Če primerjamo delež kmečkih gospodinjstev skupine k.o. v katerih je v gibanju števila prebivalstva opaziti stagnacijo, s k.o. Hajdoše, kjer število prebivalstva narašča, opazimo, da je delež kmečkih gospodinjstev v Hajdošah nižji (7,8%). Tu je nižji tudi delež mešanih gospodinjstev (43,4%), kar kaže na bolj neagrarno usmerjenost gospodinjstev v Hajdošah (delavska gospodinjstva zavzemajo 48,8% vseh gospodinjstev, v k.o. II skupine je delež le 24,5%).

III. V tretjo skupino k.o. sodita Gorica na Dravskem polju v občini Maribor in Rodni vrh v Halozah. V obdobju 1961-1971 je število prebivalstva upadalo. Indeks gibanja števila prebivalstva je le v k.o. Gorica v obdobju 1953-1961 nad 100 (102,7) za vsa ostala obdobja je značilno zmanjševanje števila prebivalstva, ki je odvisno tako od naravnega (prirodni prirastek), kot od mehanskega gibanja (selitve) prebivalstva.

Gibanje števila prebivalstva v k.o. Gorica in k.o.

Rodni vrh

	1953 I 61/53	1961 I 71/61	1971 I 79/71	1979 I 79/53
Gorica	413 102,7	424 89,6	380 89,5	340 82,3
Rodni vrh	230 78,3	180 86,7	156 78,8	123 53,5

Za Gorico je vzrok depopulacija predvsem v pomanjkanju delovnih mest za neagrarno prebivalstvo, ki se je odseljevalo v industrijske centre predvsem v Maribor, saj so bile prometne zveze do nedavnega za dnevno migracije manj ugodne, saj Gorica leži na robu občine Maribor in negativno vpliva na njen razvoj tudi občinska meja.

Rodni vrh je k.o. na območju Haloz, ki so demografsko ogroženo območje in vse karakteristike Haloz se pojavljajo tudi na Rodnem vrhu. Prebivalstvo Rodnega vrha je upadlo za polovico od leta 1953 do 1979.

Fri analizi starostne strukture in strukture prebivalstva po spolu v naseljih Gorica in Rodni vrh opazimo med leti 1971 in 1980 upadanje mladega prebivalstva (do 14 let) in večanje števila ostarelih (nad 65 let).

Starostna in spolna struktura prebivalstva Gorice in Rodnega vrha leta 1971 in 1980

	Št.preb.		0-14		15-64		nad 65 let	
	sk.	delež	sk.	delež	sk.	delež	sk.	delež
	M		M		M		M	
Gorica								
1971	380	100	82	21,6	250	65,8	48	12,6
	183	48,2	40	48,8	123	49,2	20	41,7
1980	285	100	46	16,1	191	67,0	48	16,8
	139	40,8	27	58,2	94	49,2	18	37,5
Rodni vrh								
1971	156	100	50	32,1	94	60,3	12	7,7
	74	47,4	28	37,8	40	42,6	6	50,0
1980	95	100	11	11,6	74	77,9	10	10,5
	42	44,2	5	45,5	34	49,5	3	30,0

Omenjena gibanja števila prebivalstva v posameznih starostnih skupinah kažejo na ostarevanje prebivalstva v k.o. v katerih je značilno upadanje števila prebivalstva in porajanje demografsko ogroženega območja.

Po popisnih podatkih za leto 1971 in po podatkih, pridobljenih z anketiranjem leta 1980 ugotavljamo, da je v obeh k.o. več ženskega

prebivalstva. Večji delež moških je le med mladim prebivalstvom (do 14 let) v k.o.Gorica leta 1980, dočim vsi ostali podatki kažejo na nepravilno strukturo prebivalstva po spolu.

Za Rodni vrh smo ugotavljali delež žensk v fertilni dobi (od 20 do 40 let) in izkazalo se je, da je na Rodnem vrhu le 8 žensk od katerih sta 2 v kmečkih gospodinjstvih, 4 v mešanih in 3 v delavskih gospodinjstvih. V primerjavi s k.o.Hajdoše opazimo, da je delež žensk veliko nižji 9,4% (Hajdoše 17,5%), medtem ko je struktura gospodinjstev podobna.

Poklicna struktura prebivalstva v k.o. Gorica in k.o.Rodni vrh

leto	št.preb.	št.kmeč. preb.	delež	a k t i v n o			vzdrževano
				sk.	H	Z	

Gorica							
1961	424	184	43,4	91	58	33	93
1971	380	134	35,3	97	40	57	37
1980	285	118	41,4	86	22	64	32
Rodni vrh							
1961	180	165	92,7	88	37	51	77
1971	156	119	76,3	86	34	52	33
1980	95	46	48,4	31	10	21	15

Kot se je zmanjševalo število prebivalstva, je upadalo število kmečkega prebivalstva in njegov delež od skupnega števila prebivalstva. Zmanjševalo se je tudi število aktivnega kmečkega prebivalstva. Ob primerjanju deleža kmečkega prebivalstva k.o.Gorica in k.o.Rodni vrh s k.o. Hajdoše kot območjem naraščanja števila prebivalstva in katastrskimi občinami, v katerih prebivalstvo stagnira, smo ugotovili, da je delež kmečkih gospodinjstev precej višji (41,4 v Gorici oz. 48,4% v k.o.Rodni vrh - delež kmeč.prebivalstva v Hajdošah 22,2, v vseh k.o.,kjer št.preb.stagnira - 41,4 oz. od 22,9 do 65,8)

Pri analizi velikosti gospodinjstev opazimo, da se je v Gorici med leti 1971 - 1980 povečalo število manjših gospodinjstev (2-3 oz. 4-5 družinski člani), upadlo pa število velikih gospodinjstev. Podobno gibanje opazimo pri preoblikovanju gospodinjstev na Rodnem vrhu, kar kaže na raskroj klasične agrarne strukture in presloje-

vanje prebivalstva ter odseljevanje, kar vse vodi v razpad nekdanjih velikih družin.

Velikost gospodinjstev Gorice in Rodnega vrha leta 1971 in 1980

leto	št.gosp.	število družinskih članov									
		1	%	2-3	%	4-5	%	6-7	%	8 in več	%
Gorica											
1971	95	8	8,4	33	34,7	31	32,6	21	22,1	2	2,1
1980	87	8	9,2	39	44,8	31	39,1	6	6,9	-	-
Rodni vrh											
1971	32	3	9,4	6	18,8	9	28,1	10	31,3	4	12,5
1980	26	4	15,4	10	38,5	7	26,9	5	29,9	5	19,2

Da je na območju Haloz močno odseljevanje potrjuje tudi podatek, da je Rodni vrh zapustilo 62 prebivalcev. Največje odseljevanje se pojavlja v kmečkih gospodinjstvih (29 emigrantov), manjše v mešanih (26 emigrantov), le nekaj (7) v delavskih gospodinjstvih.

Za popolnejšo podobo demografskih razmer na Rodnem vrhu smo ugotavljali izobrazbeno strukturo prebivalstva in jo primerjali s Hajdošami kot k.o. z ugodnejšo demografsko strukturo.

Podatki anketiranja aprila 1980

	skupaj		nepopolna osnovna		poklicna		srednja		višja-visoka		
moški	36	23	61,1	58	13,9	83	22,2	13	2,8	-	-
ženske	44	23	52,3	10	22,7	7	15,9	4	9,1	-	-
SKUPAJ	80	45	56,3	15	18,8	15	18,8	5	6,3	-	-

V Hajdošah je največ prebivalstva končalo osnovno šolo, nato poklicno šolo, medtem ko je na Rodnem vrhu izobrazbena struktura prebivalstva slabša, saj ima največ prebivalstva le nepopolno osnovno šolo, nato osnovno in poklicno. V izobrazbi se pojavljajo podobne razlike med moškimi in ženskimi prebivalstvom kot v Hajdošah - pri moških jih je več končalo poklicno šolo, pri ženskah osnovno,

le da ima na Rodnem vrhu največ prebivalstva tako moškega kot ženskega le nepopolno osnovno šolo.

Opremljenost gospodinjstev glede na poklicno strukturo prebivalstva na Rodnem vrhu, aprila 1980

	skupaj	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k	l	m
A	9	2	2	-	5	1	2	2	-	2	-	3	-	2
B	13	4	4	1	11	3	8	6	1	5	2	9	-	7
C	4	1	2	1	3	-	2	1	-	-	-	3	-	1
Skup. 26		7	8	2	19	4	12	9	1	7	2	20	-	10

Opomba:

a - tekoča voda v hiši	i - motorno kolo
b - stranišče v hiši	j - avtomobil
c - kopalnica	k - električna napeljava
d - radio	l - telefon
e - hladilnik	m - zadrževalna skrinja
f - pralni stroj	
g - TV črnobeli	A - kmečka gospodinjstva
h - TV barvni	B - mešana gospodinjstva
	C - delavska gospodinjstva

Gospodinjstva v k.o. Rodni vrh so slabše opremljena od gospodinjstev v Hajdošah, za katere je bila izdelana podobna analiza. Manj gospodinjstev ima tekočo vodo (od 26 le 7) - v Hajdošah več kot 90% gospodinjstev, le 30,8% gospodinjstev na Rodnem vrhu ima stranišče v hiši, le 2 gospodinjstvi imata kopalnico (Hajdoše 92,2%); na slabo opremljenost vpliva tudi nepopolno električno omrežje, saj ima le 20 gospodinjstev električno napeljavo v hiši, prav tako Rodni vrh nima telefonske zveze in le 2 gospodinjstvi imata avtomobil.

Kratka demografska analiza je bila opravljena z nameno, da prikaže razlike v razvoju naselij v različnih pokrajinskih enotah SV Slovenije, tako v Prekmurju, Slovenskih goricah, na Dravskem polju

in v Halozah kot dopolnilo analizam opravljenih na nivoju občin SV Slovenije. Analiza je pokazala, da ima demogeografsko n-ajugodnejše razmere k.o. Hajdoše na Dravskem polju. Zaradi ugodnih pogojev za kmetijsko produkcijo mladi ostajajo na kmetijah, ki se specializirajo in modernizirajo; bližnji Ptuj nudi pestro strukturo delovnih mest za neagrarne poklice, zato se prebivalstvo ne izseljuje, pač pa dnevno migrira na delo, v šolo, dnevno se oskrbujejo oz. zadovoljujejo druge potrebe (zdravstvo, kultura,...) Nasprotje predstavlja k.o. Rodni vrh v Halozah, kjer mlado prebivalstvo odhaja, saj jim delo na zemlji ne nudi dovolj dohodka, zaradi slabših prometnih zvez dnevna migracija ni mogoča, tako ostajajo ostareli, ki nimajo sredstev in interesa za napredek kmetovanja, kmetijska gospodarstva propadajo in vse to se odraža tudi v izrabi zemlje in propadanju kulturne pokrajine.

Med omenjenima skrajnostima se pojavlja skupina k.o., v katerih število prebivalstva stagnira, zanje je značilno manjše odseljevanje, pri poklicni usmeritvi pa se prepleta kmetovanje z delom v neagrarni dejavnosti. Mladi se zaposlujejo izven kmetijstva in zemljo obdelujejo po rednem delu. Veliko vlagajo v modernizacijo, vendar je proizvodnja še vedno polikulturalna, namenjena zadovoljevanju predvsem lastnih potreb, le manjši del je namenjen organiziranemu odkupu oz. trgu. Omeniti je treba, da je to prevladujoča oblika, ki se pojavlja v največjem delu SV Slovenije.

Starostna in spolna struktura prebivalstva k.o. Rodni vrh, Gorica
in Draženci aprila 1980

	D Rodni vrh			S Draženci			D Gorica			K Hajdoše		
0 - 4	3	-	3	18	8	10	10	6	4	43	21	2 2
5 - 9	3	2	1	34	16	18	13	8	5	50	28	22
10-14	5	3	2	47	19	28	23	13	10	37	18	19
15-19	15	7	8	41	25	16	17	7	10	35	19	16
20-24	14	7	7	23	8	15	24	14	10	43	18	25
25-29	8	6	2	24	12	12	23	14	9	9	52	27
30-34	1		1	26	15	11	16	8	8	44	24	20
35-39	3	1	2	32	15	17	17	11	6	33	19	14
40-44	4	-	4	33	17	16	15	6	9	28	17	11
45-49	12	7	5	25	13	12	15	6	9	24	13	11
50-54	10	5	5	19	6	13	30	14	16	36	17	19
55-59	7	1	6	24	12	12	20	7	13	28	9	19
60-64	-	-	-	9	4	5	14	7	7	14	7	7
65-69	2	1	1	24	7	17	12	4	8	14	7	7
70-74	4	1	3	19	10	9	18	10	8	10	4	6
75 in več	4	1	3	21	8	13	18	4	14	17	3	14
Skupaj	195	42	53	419	195	224	285	139	146	508	249	259
	Sk.	M	Ž	Sk.	M	Ž	Sk.	M	Ž	Sk.	M	Ž

Sterostna in spolna struktura prebivalstva k.o. Rodni vrh, Gorica, Draženci in Hajdoše - po popisu leta 1971

	Rodni vrh			Draženci			Gorica			Hajdoše		
	sk.	M	Ž	sk.	M	Ž	sk.	M	Ž	sk.	M	Ž
0 - 4	9	7	2	61	27	34	29	14	15	42	21	21
5 - 9	18	10	8	48	31	17	24	10	14	32	20	12
10-14	23	11	12	27	10	17	29	16	13	32	16	16
15-19	22	12	10	42	22	20	36	17	19	51	27	24
20-24	13	6	7	50	30	20	28	16	12	37	20	17
25-29	7	4	3	42	22	20	25	14	11	38	24	14
30-34	6	-	6	39	19	20	18	9	9	24	15	9
35-39	9	5	4	28	13	15	19	10	9	22	12	10
40-44	12	6	6	23	9	14	39	20	19	33	13	20
45-49	11	3	8	30	11	19	22	8	14	33	14	19
50-54	3	1	2	18	10	8	19	9	10	16	6	10
55-59	5	3	2	28	10	18	18	7	11	15	9	6
60-64	6	2	4	24	15	9	26	13	13	17	10	7
65-69	9	2	7	19	6	13	19	8	11	21	7	14
70-74	-	-	-	11	4	7	16	8	8	15	5	10
75 in več	3	2	1	17	7	10	13	4	9	12	4	8
Skupaj	156	74	82	507	246	261	380	183	197	445	226	219

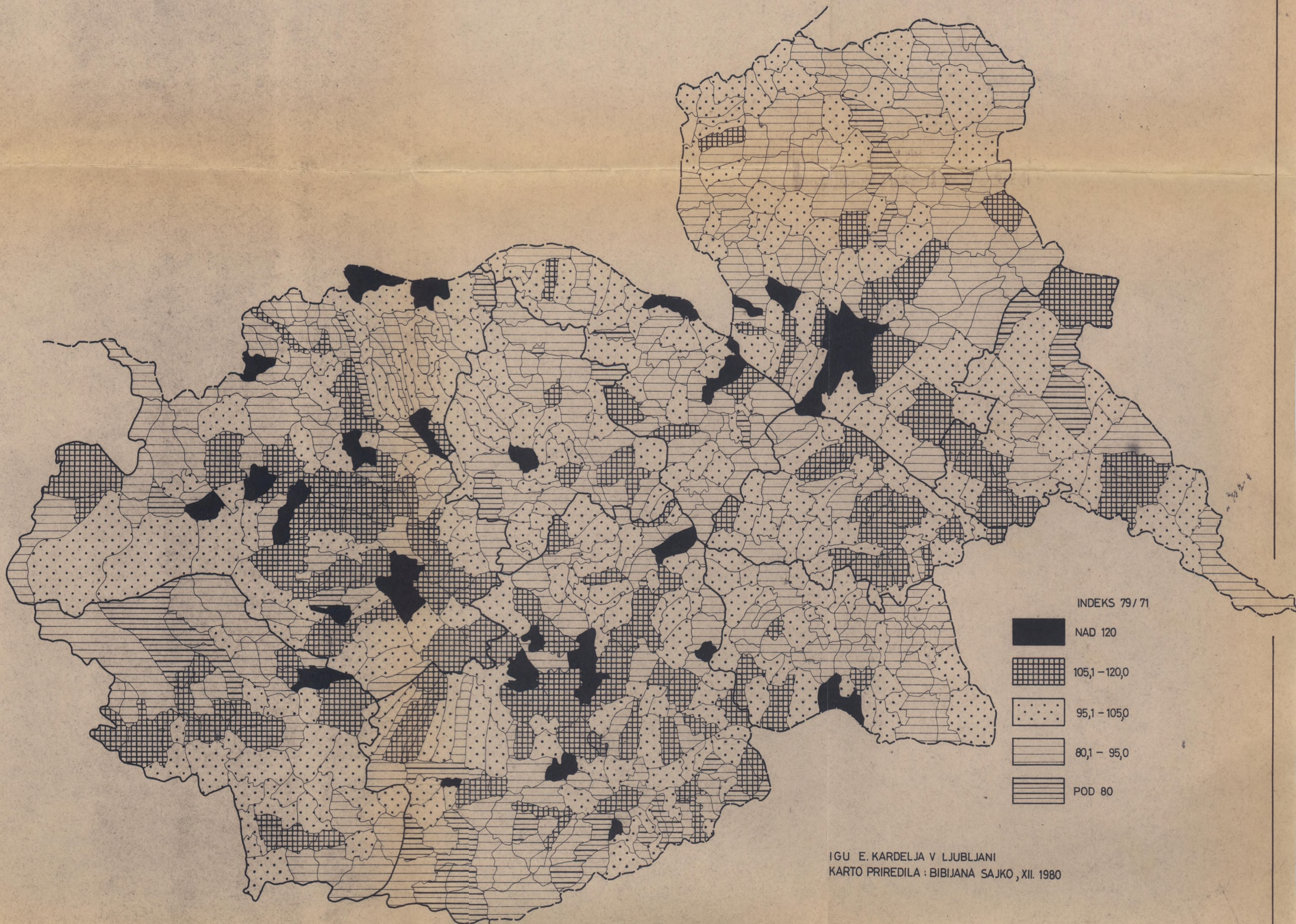
VIRI:

1. Anketa po naseljih v Severovzhodni Sloveniji leta 1979
2. Genorio R.-Klemenčič V.: Razreševanje nerazvitosti v Severovzhodni Sloveniji, Tipkopis, IGU, Ljubljana 1979
3. Gosar Lojze: Demografski razvoj v Sloveniji, Dolgoročni prostorski razvoj SR Slovenije, Ljubljana 1980, str. 57-72
4. Klemenčič Vladimir: Problemi prebivalstva v socialnogeografskem razvoju Mariborske regije v primerjavi s celotno Slovenijo, Mariborsko Podravje, Maribor 1979, str. 127 - 140.
5. Miklavc Janja: Poročilo o delu na izračunavanju projekcij in koeficientov korelacije na primeru naselij v občini Lendava, Tipkopis, IGU, Ljubljana 1979.
6. Popis prebivalstva leta 1953, 1961 in 1971.
7. Varga Štefan: Socialno-geografski pregled Preksurja na osnovi proučevanja treh krajev: Nemčavci, Berkovci in Panovci; Diplomaska naloga na PA v Mariboru, Maribor 1979
8. Anketa: Socialnogeografska transformacija slovenskega podeželja v luči dolgoročnega razvoja Slovenije do leta 2000, Ljubljana, 1980.

SEZNAM KART:

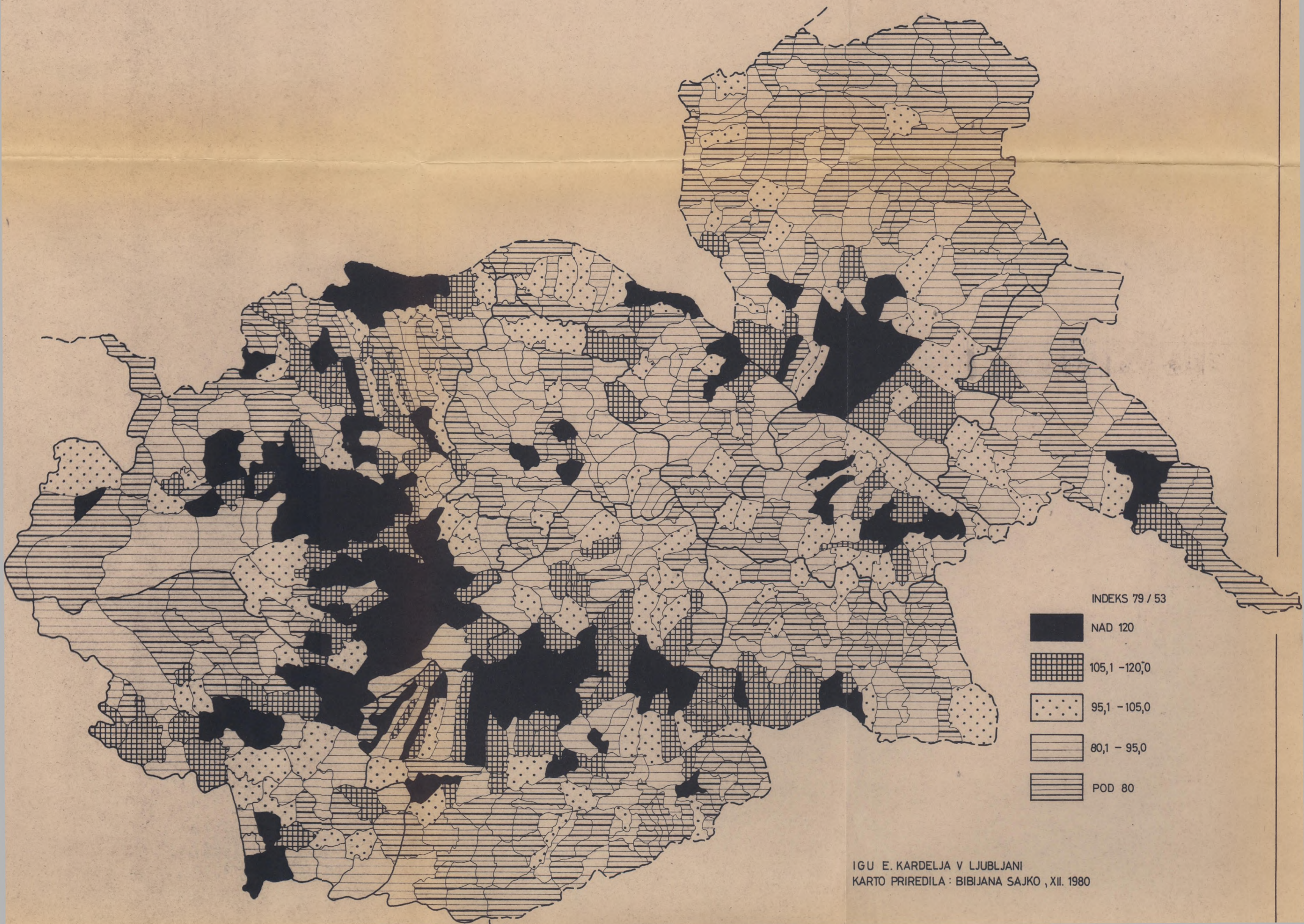
1. Severovzhodna Slovenija - gibanje števila prebivalstva med letoma 1971 - 1979
2. Severovzhodna Slovenija - gibanje števila prebivalstva med letoma 1953 - 1959
3. Brekmurje - indeks staranja prebivalstva leta 1976
4. Severovzhodna Slovenija - delež kmečkih gospodinjstev leta 1971
5. Severovzhodna Slovenija - gibanje števila kmečkih gospodinjstev med letoma 1961 - 1971
6. Delež kmečkih gospodinjstev v občinah SR Slovenije leta 1961
7. Delež mešanih delavsko-kmečkih gospodinjstev v občinah SR Slovenije 1961
8. Delež nekmečkih gospodinjstev v občinah SR Slovenije leta 1961
9. Delež kmečkih gospodinjstev v občinah SR Slovenije leta 1971
10. Delež mešanih delavsko-kmečkih gospodinjstev v občinah SR Slovenije leta 1971
11. Delež nekmečkih gospodinjstev v občinah SR Slovenije leta 1971
12. Gibanje števila kmečkih gospodinjstev v občinah SR Slovenije med letoma 1961 in 1971
13. Gibanje števila mešanih delavsko-kmečkih gospodinjstev v občinah SR Slovenije med letoma 1961 in 1971
14. Gibanje števila nekmečkih gospodinjstev v občinah SR Slovenije med letoma 1961 in 1971
15. Katastrske občine SV Slovenije, za katere so opravljene demogeografske analize do leta 1980

SEVEROVZHODNA SLOVENIJA - GIBANJE ŠTEVILA PREBIVALSTVA MED LETOMA 1971-1979

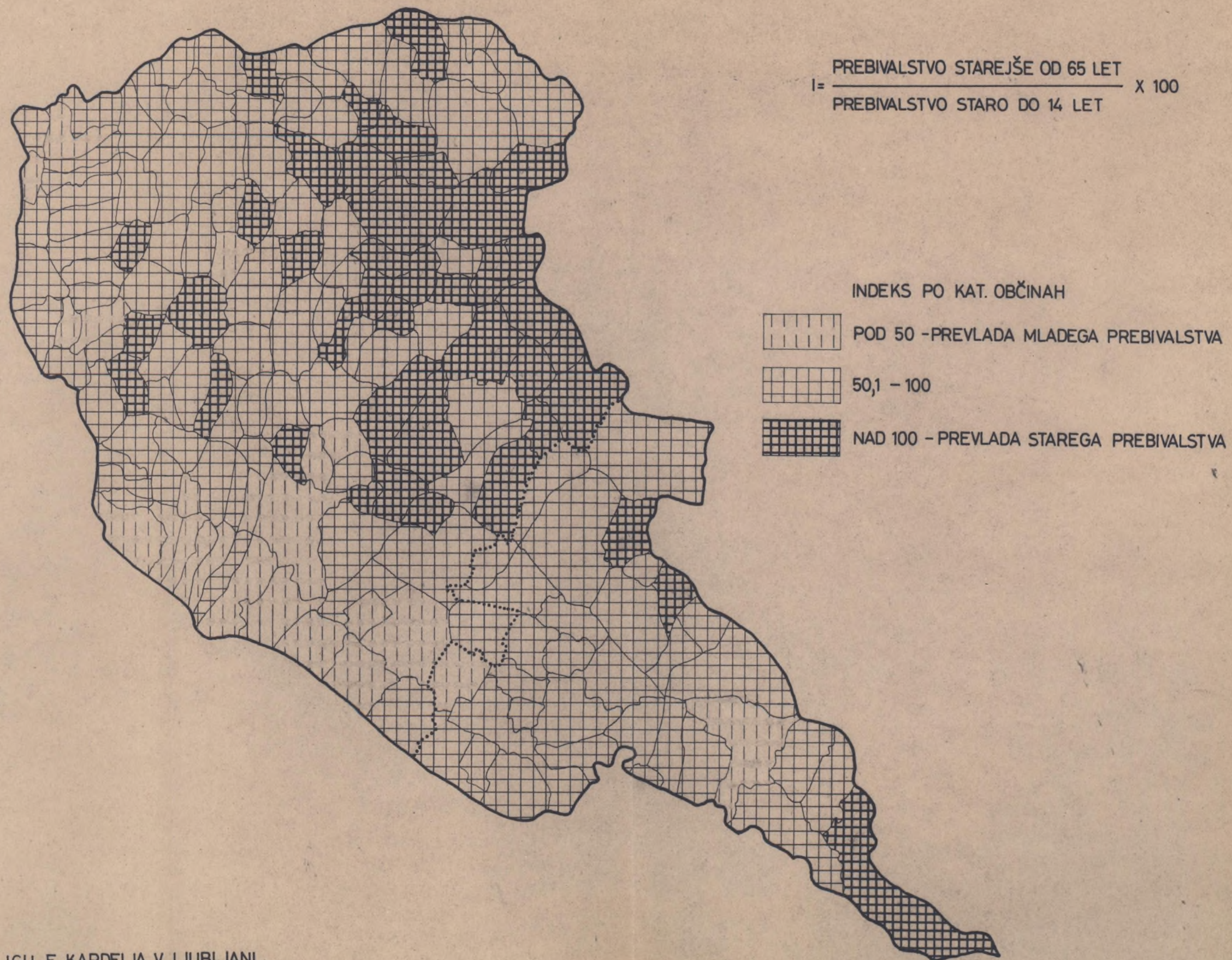
IGU E. KARDELJA V LJUBLJANI
KARTO PRIREDILA : BIBIJANA SAJKO , XII. 1980

SEVEROVZHODNA SLOVENIJA - GIBANJE ŠTEVILA PREBIVALSTVA MED LETOMA 1953-1979

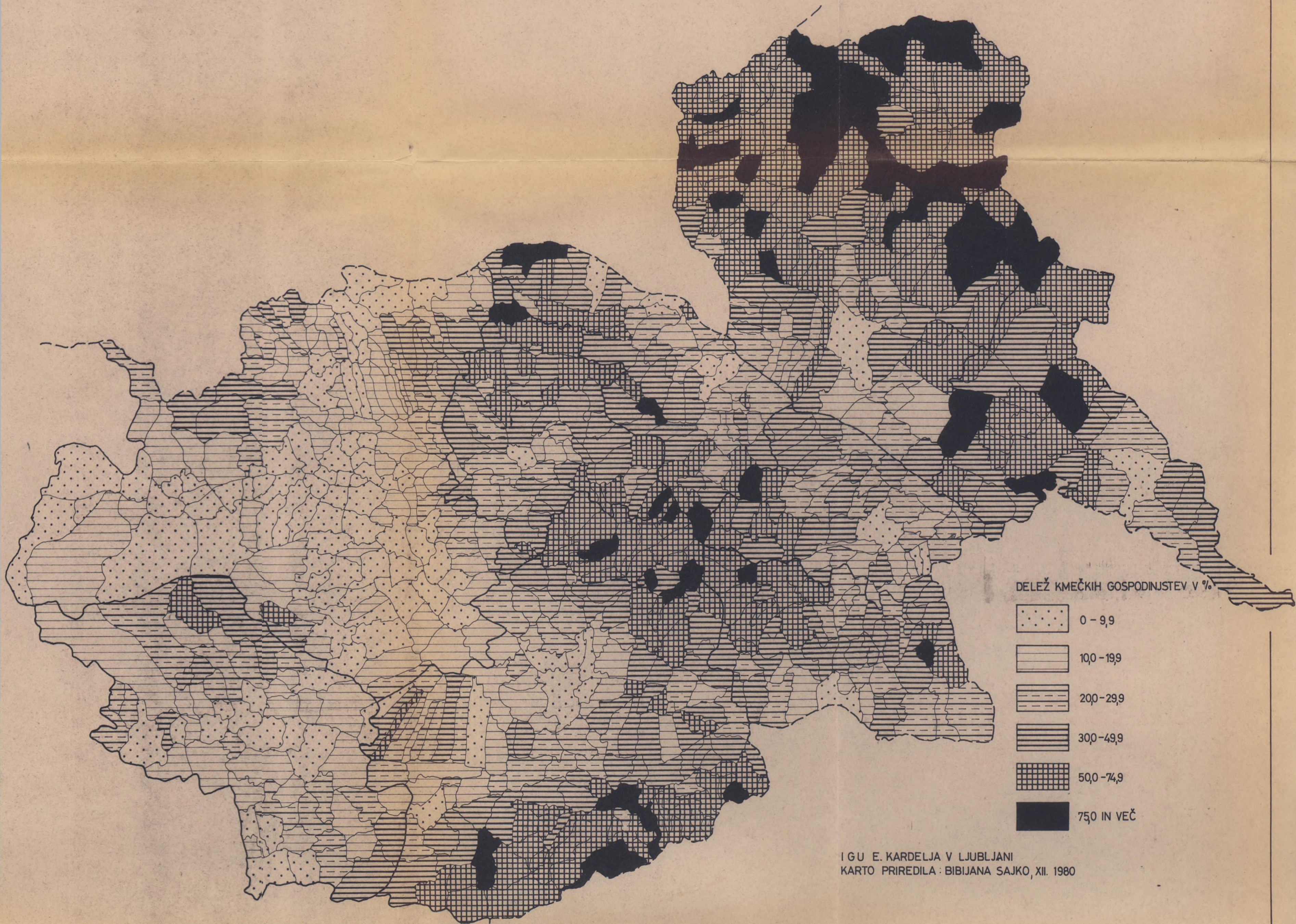

IGU E. KARDELJA V LJUBLJANI
KARTO PRIREDILA : BIBIJANA SAJKO , XII. 1980

PREKMURJE- INDEKS STARANJA PREBIVALSTVA LETA 1976

SEVEROVZHODNA SLOVENIJA - DELEŽ KMEČKIH GOSPODINJSTEV LETA 1971

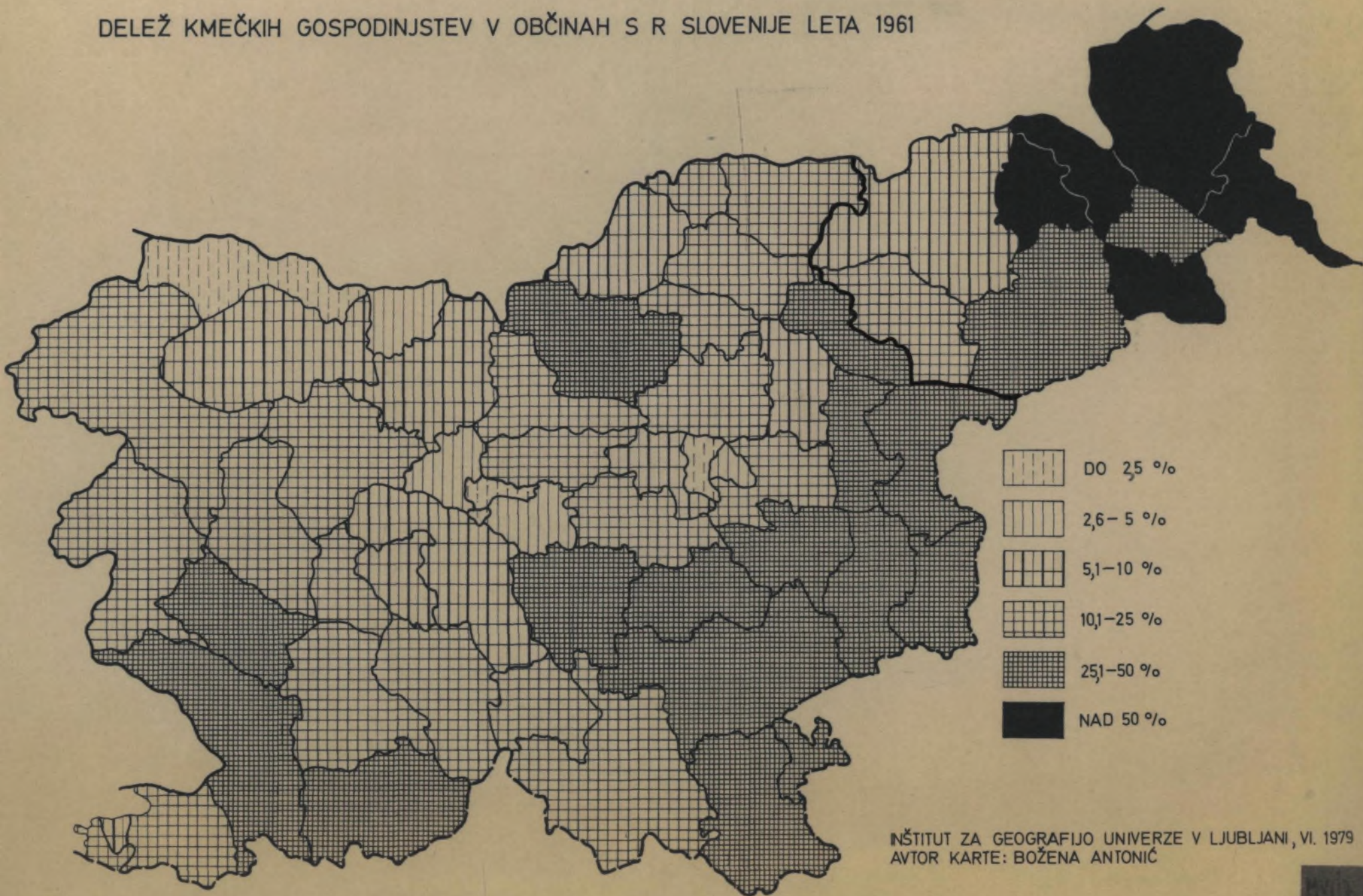

I GU E. KARDELJA V LJUBLJANI
KARTO PRIREDILA: BIBIJANA SAJKO, XII. 1980

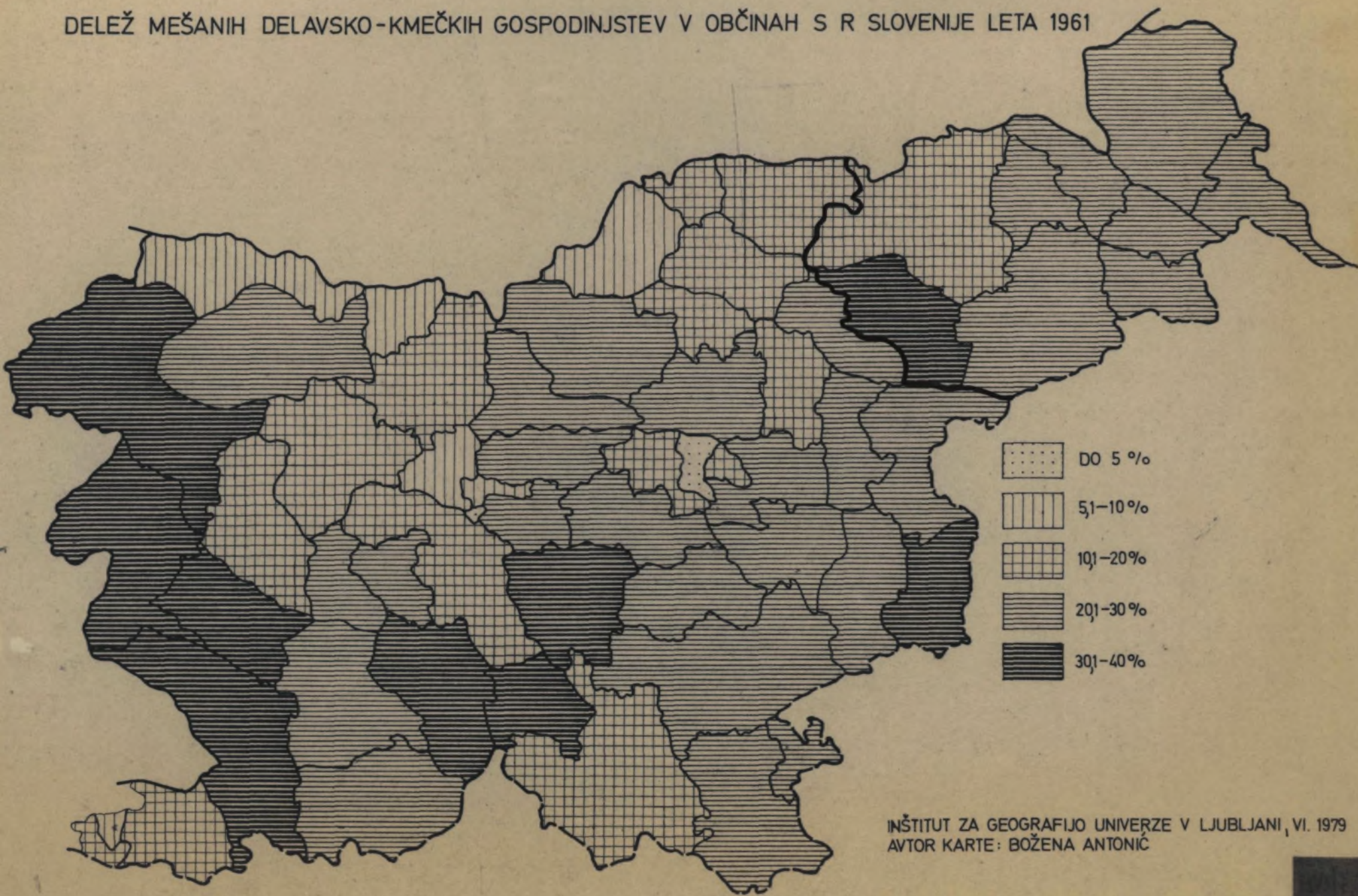
KATASTRSKE OBČINE SEVEROVZHODNE SLOVENIJE, ZA KATERE SO OPRAVLJENE DEMOGEOGRAFSKE ANALIZE DO LETA 1980

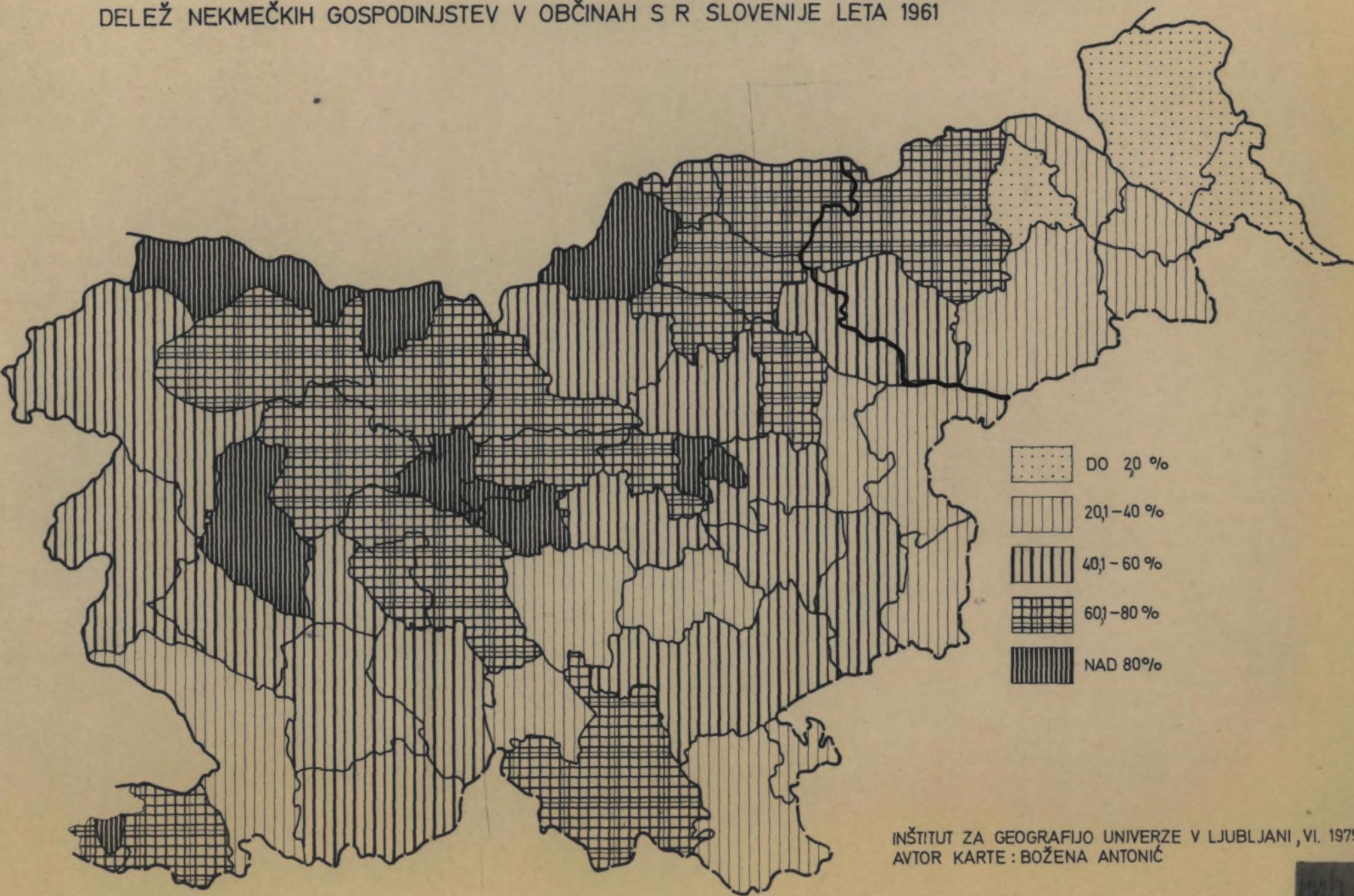
DELEŽ KMEČKIH GOSPODINJSTEV V OBČINAH S R SLOVENIJE LETA 1961

DELEŽ MEŠANIH DELAVSKO-KMEČKIH GOSPODINJSTEV V OBČINAH S R SLOVENIJE LETA 1961

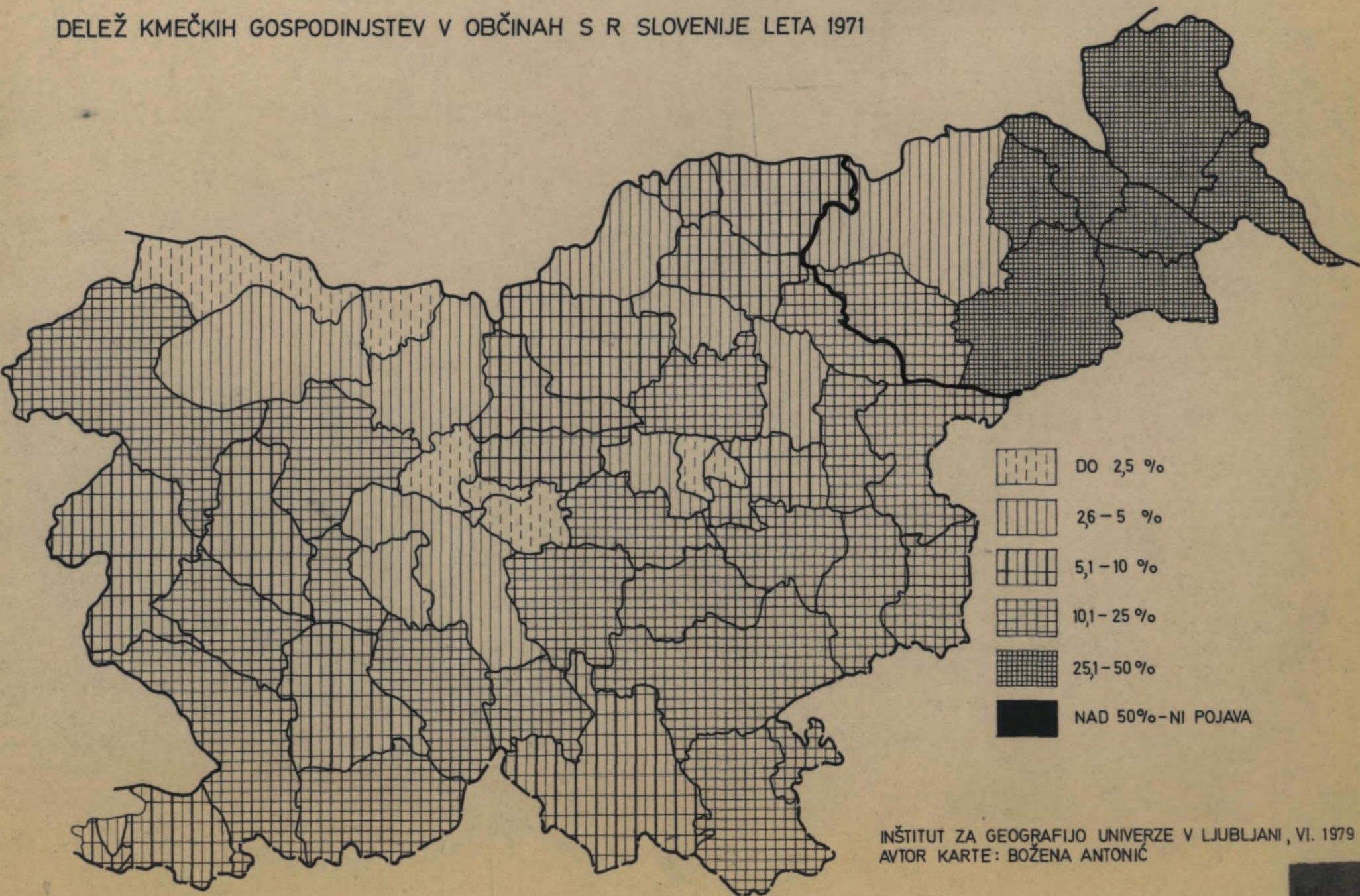

DELEŽ NEKMEČKIH GOSPODINJSTEV V OBČINAH S R SLOVENIJE LETA 1961

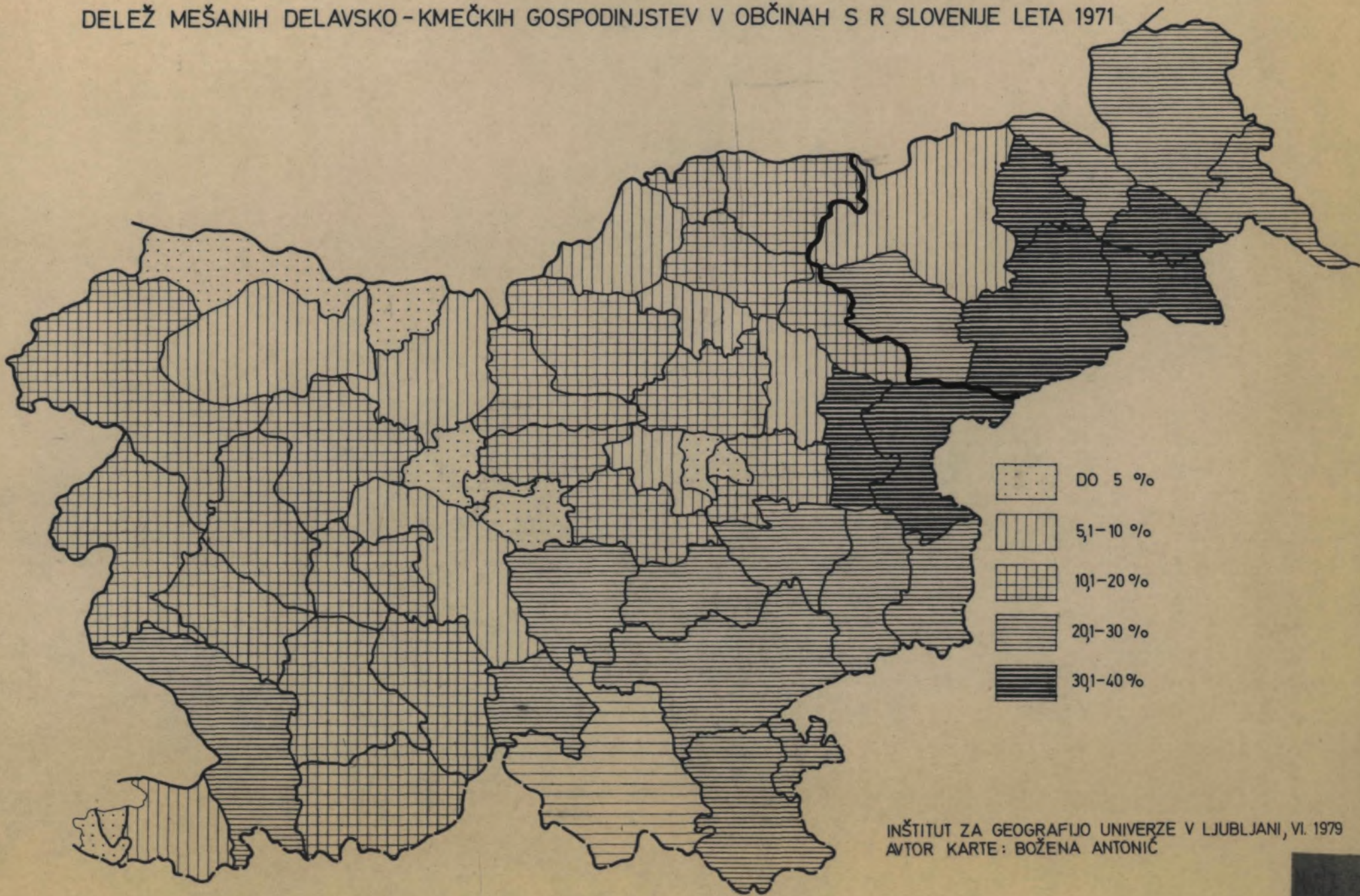
INŠTITUT ZA GEOGRAFIJO UNIVERZE V LJUBLJANI, VI. 1979
AVTOR KARTE : BOŽENA ANTONIČ

DELEŽ KMEČKIH GOSPODINJSTEV V OBČINAH S R SLOVENIJE LETA 1971

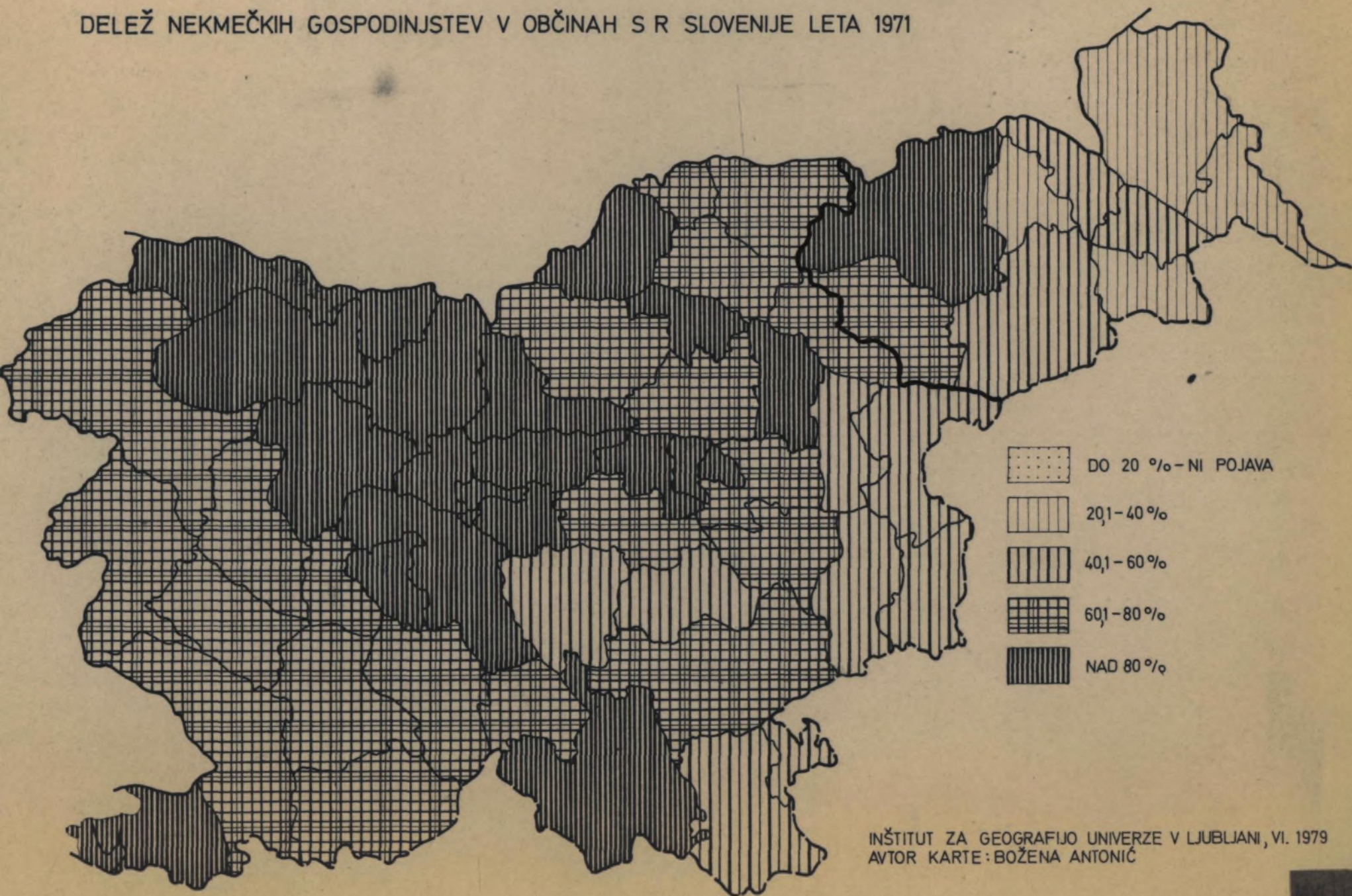
INŠTITUT ZA GEOGRAFIJO UNIVERZE V LJUBLJANI, VI. 1979
AVTOR KARTE: BOŽENA ANTONIČ

DELEŽ MEŠANIH DELAVSKO - KMEČKIH GOSPODINJSTEV V OBČINAH S R SLOVENIJE LETA 1971

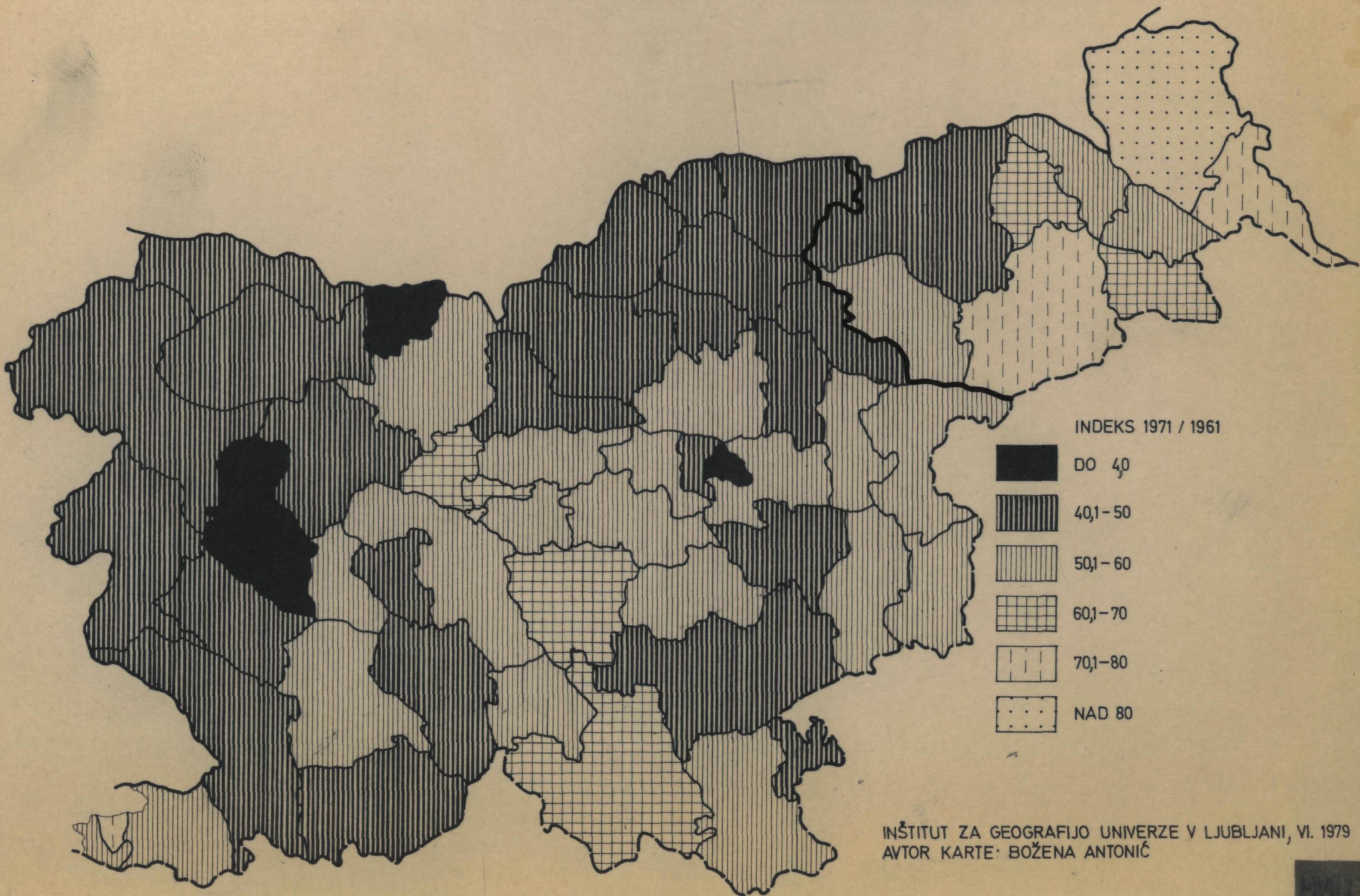
INŠTITUT ZA GEOGRAFIJO UNIVERZE V LJUBLJANI, VI. 1979
AVTOR KARTE: BOŽENA ANTONIČ

DELEŽ NEKMEČKIH GOSPODINJSTEV V OBČINAH S R SLOVENIJE LETA 1971

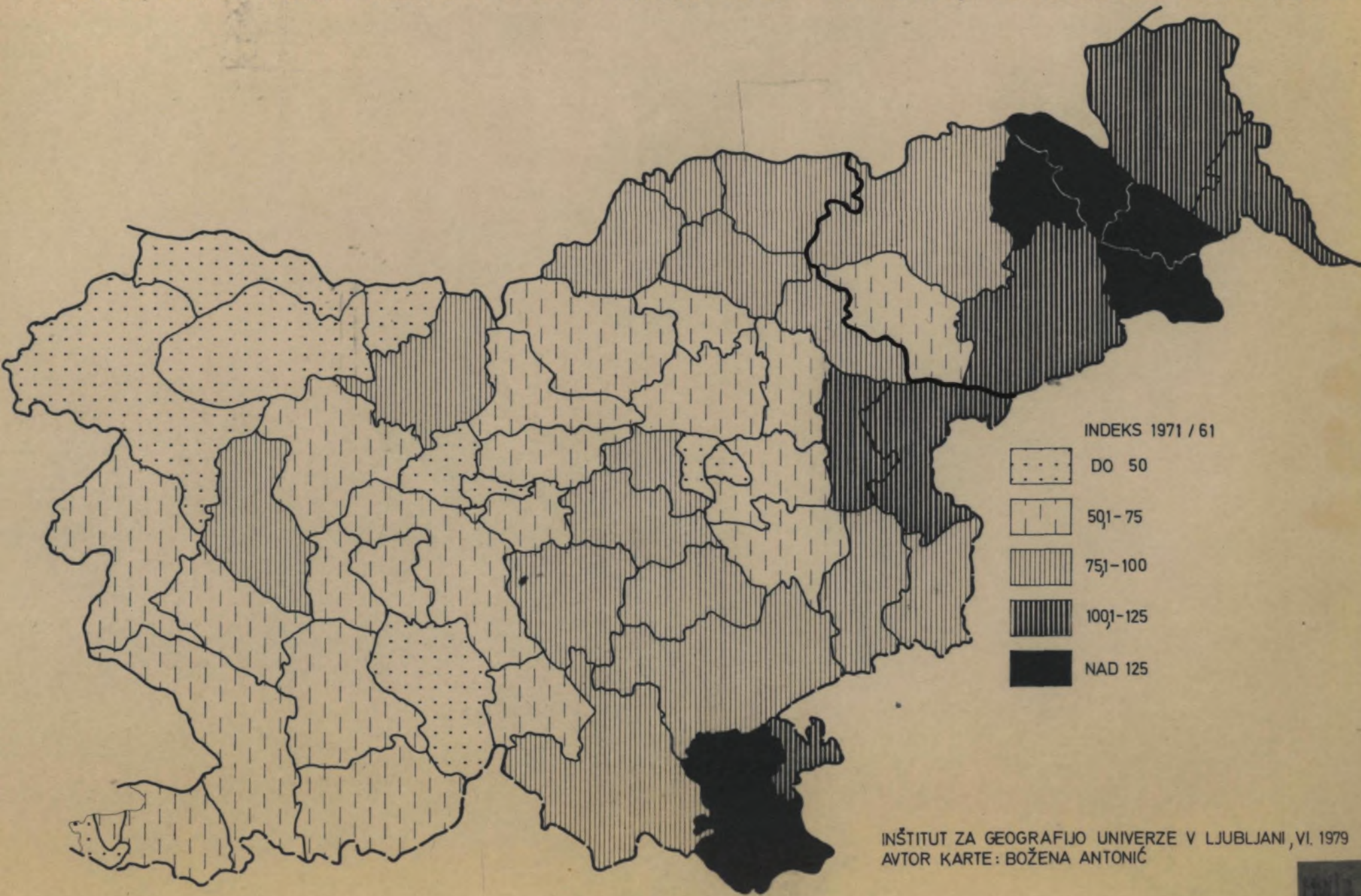
INŠTITUT ZA GEOGRAFIJO UNIVERZE V LJUBLJANI, VI. 1979
AVTOR KARTE: BOŽENA ANTONIČ

GIBANJE ŠTEVILA KMEČKIH GOSPODINJSTEV V OBČINAH S R SLOVENIJE MED LETOMA 1961 IN 1971

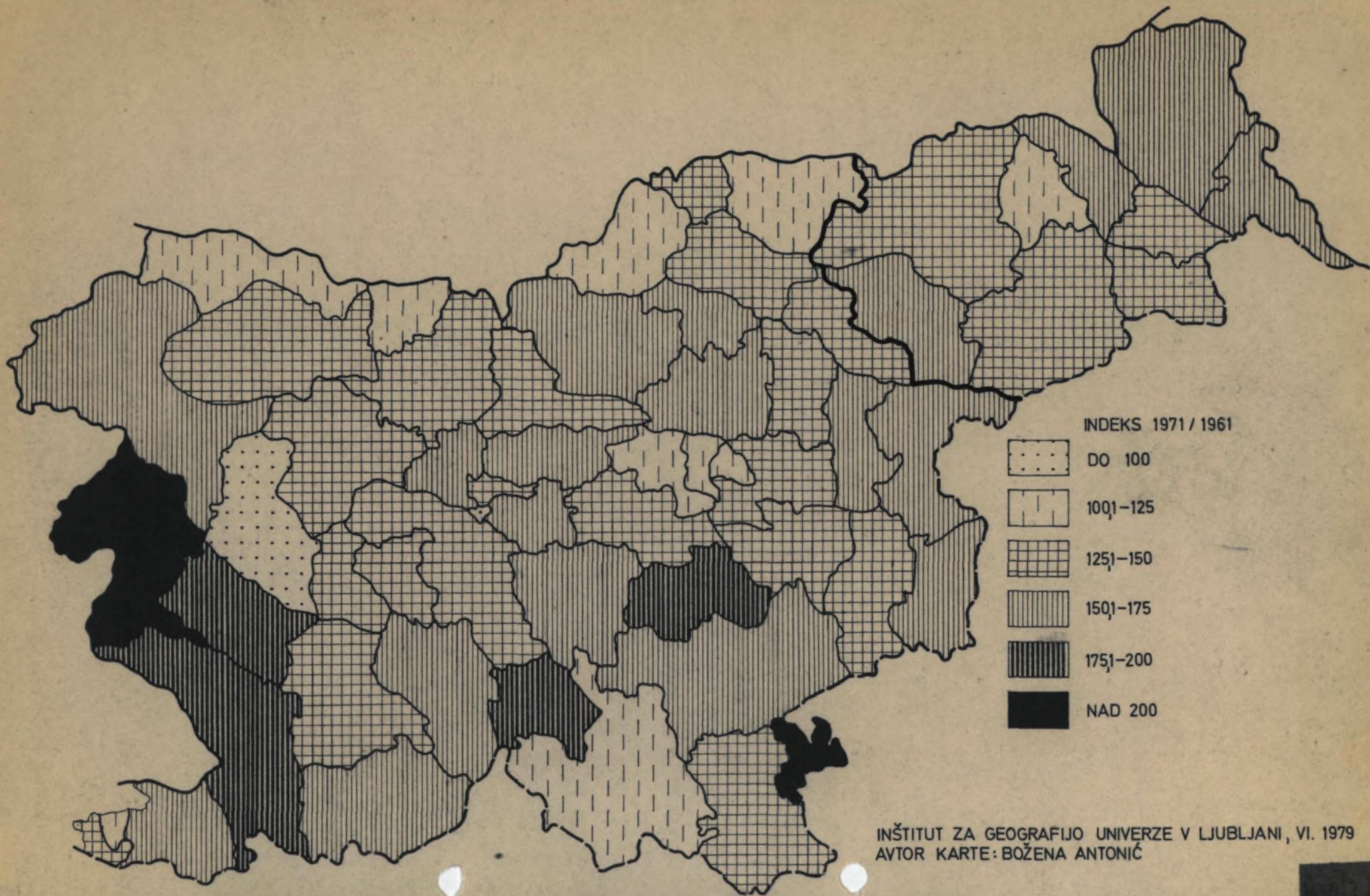

INŠTITUT ZA GEOGRAFIJO UNIVERZE V LJUBLJANI, VI. 1979
AVTOR KARTE: BOŽENA ANTONIČ

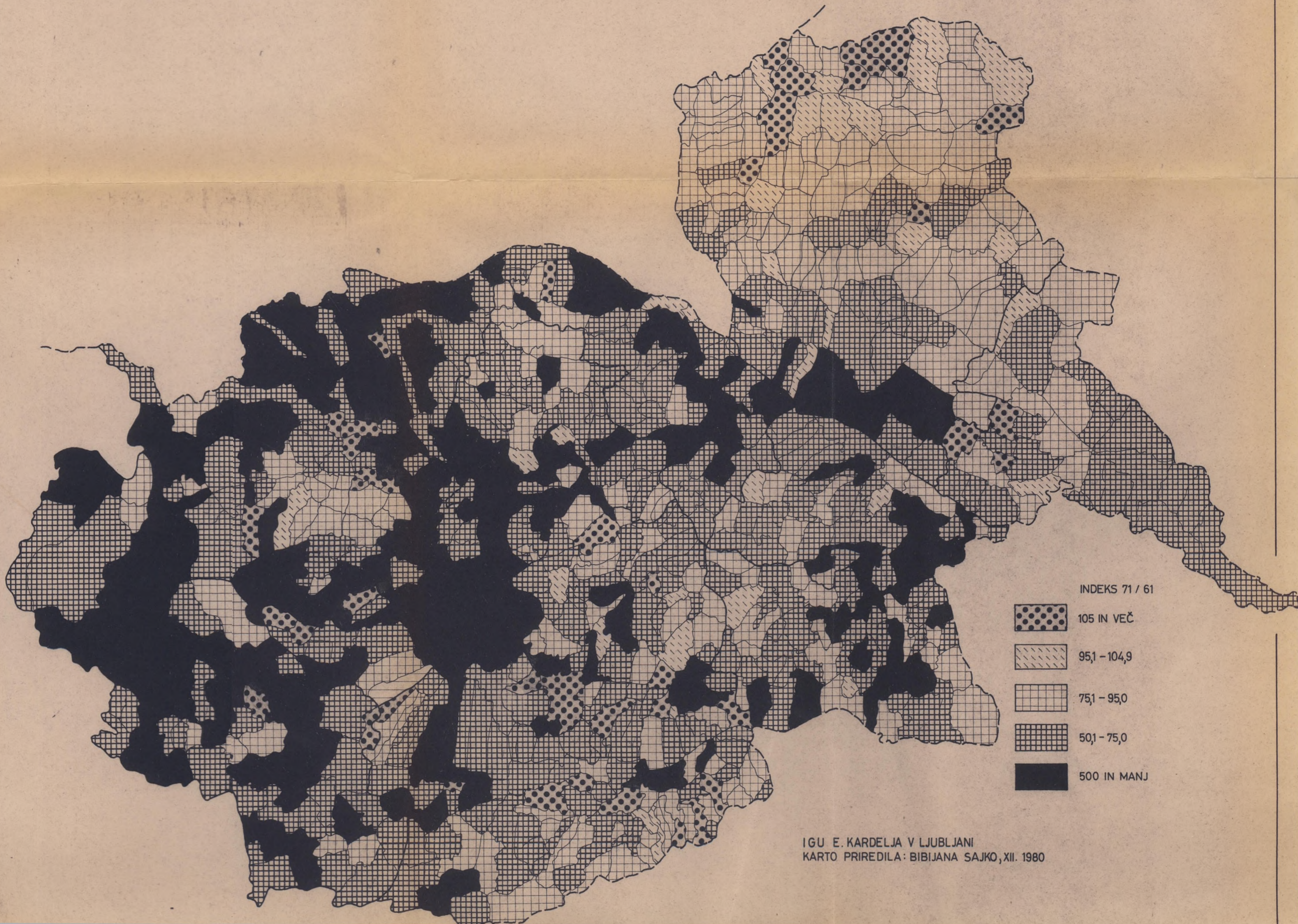
GIBANJE ŠTEVILA MEŠANIH DELAVSKO-KMEČKIH GOSPODINJSTEV V OBČINAH S R SLOVENIJE MED LETOMA 1961-1971

GIBANJE ŠTEVILA NEKMEČKIH GOSPODINJSTEV V OBČINAH S R SLOVENIJE MED LETOMA 1961 IN 1971

SEVEROVZHODNA SLOVENIJA-GIBANJE ŠTEVILA KMEČKIH GOSPODINJSTEV MED LETOMA 1961-1971

IGU E. KARDELJA V LJUBLJANI
KARTO PRIREDILA: BIBIJANA SAJKO, XII. 1980